

**2025-2026-O'QUV YILIDA
UMUMTA'LIM MAKTABLARINING**

11-SINF

O'QUVCHILARI UCHUN

ONA TILI VA ADABIYOT

FANIDAN YAKUNIY ATTESTATSIYASINI

O'TKAZISH BO'YICHA

METODIK TAVSIYA VA MATERIALLAR

**MAJBURIY
FANLAR**

2025-2026-O‘QUV YILIDA UMUMIY O‘RTA TA’LIM MAKTABLARINING 11-SINF O‘QUVCHILARI UCHUN MAJBURIY FANLAR GURUHIDAGI ONA TILI VA ADABIYOT FANLARIDAN YAKUNIY NAZORAT TEST TOPSHIRIQLARI SPETSIFIKATSIYASI

Mazkur spetsifikatsiya umumta’lim va ixtisoslashtirilgan maktablarining 11-sinf o‘quvchilarini ona tili va adabiyot fanidan bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini baholashda foydalaniladigan test topshiriqlarining mazmuni, qamrovi, turi, shakli, baholash mezonini va o‘tkazilish tartibiga qo‘yilgan talablarni belgilaydi.

I. Umumiy tamoyillar

Baholash maqsadi – 11-sinf o‘quvchilarining ona tili va adabiyot fanlaridan bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini amaldagi dasturlarda belgilangan o‘quv maqsadlari asosida kompleks baholash. Mazkur baholash natijalari asosida 11-sinflar uchun yakuniy davlat attestatsiyasida qabul qilinadigan qarorlar asosli (valid) bo‘lishini ta’minlash maqsadida baholashda validlik, ishonchlik, adolat va shaffoflik tamoyillariga rioya qilinishi ta’minlanadi.

II. Me’yoriy asoslar

1. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirining 2008-yil 4-martdagi “Umumiy o‘rta ta’lim oluvchilarning yakuniy davlat attestatsiyasi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi 56-sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan, “Umumiy o‘rta ta’lim oluvchilarning yakuniy davlat attestatsiyasi to‘g‘risidagi nizom”.

2. Ona tili va adabiyot fanlaridan 5-11-sinflar uchun amaldagi o‘quv dastur.

3. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirining 2026-yil 16-martdagi “2025-2026-o‘quv yilida umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida o‘quvchilarning yakuniy davlat attestatsiyasini tashkil etish va o‘tkazish to‘g‘risida”gi 102-son buyrug‘i.

III. Baholash qamrovi va ajratilgan vaqt

Ona tili va adabiyot fanlaridan o‘quvchilarning bilim darajasini aniqlash bo‘yicha yakuniy davlat attestatsiyasi sinovida jami 15 ta test topshirig‘i taqdim etiladi.

1-qism: 13 ta qisqa javobli (9 ta ona tili, 4 ta adabiyot) topshiriqdan tashkil topgan. Bunda javob bitta raqam, bosh harf bilan yozilgan javob ko‘rinishida berilishi kerak.

2-qism: Kengaytirilgan javobli 2 ta (1 ta ona tili, 1 ta adabiyot) topshiriqni o‘z ichiga oladi, berilgan topshiriqqa asosli dalillar bilan batafsil hamda ijodiy fikr yuritib, yozma javob beradi.

Har bir imtihon variantining savol va topshiriqlari fan kesimida bo‘lib, umumta’lim maktablarining talaffuz va imlo, punktuatsiya, uslubiyat, lingvistik tahlil,

matnни tushunish, shuningdek, milliy, jahon adabiyoti hamda adabiyot nazariyasi kabi mazmun sohalarni qamrab olgan. Tavsiyada bilish, qo‘llash va mulohaza qilish kognitiv faoliyatlarga oid topshiriqlar bo‘yicha baholash mezonlari keltirilgan.

Har bir variantda o‘quvchiga 15 tadan (10 ta ona tili, 5 ta adabiyot) savol beriladi. Savollarning 3 tasi (2 ta ona tili, 1 ta adabiyot) bilishga, 10 tasi (7 ta ona tili, 3 ta adabiyot) qo‘llashga, 2 tasi (1 ta ona tili, 1 ta adabiyot) mulohazaga oid bo‘ladi.

Yakuniy davlat attestatsiyasi sinovlari uchun **180 daqiqa** vaqt berilgan.

IV. Test topshiriqlarini tuzishda foydalaniladigan matnga qo‘yiladigan talablar

T/r	Matn	Mazmuniy talablar	Hajmiy talablar
1	Ilmiy-ommabop matn	<i>Akademik uslubda yozilgan, muayyan sohaga bag‘ishlangan, keng auditoriyaga (nomutaxassisga) mo‘ljallangan, grafik elementlarni ham o‘z ichiga olgan ilmiy-ommabop matn (test topshiruvchi uchun notanish, amaldagi darsliklarga kiritilmagan)</i>	350-500 so‘z

V. Test topshiriqlarining turlari bo‘yicha taqsimot

Topshiriq turi	Izohi	Topshiriq soni
Qisqa javobli ochiq test (O1)	Savolga qisqa jumla bilan javob berishni talab qiladigan yozma topshiriqlar	8 ta
Ko‘p tanlovli yopiq test (Y1)	Savol mazmuniga mos bo‘lgan javob variantlari ichidan to‘g‘rilarini topishni talab etadigan yopiq test topshiriqlar	5 ta
Kengaytirilgan javobli ochiq test (O3)	Savolga batafsil javob yozishni talab qiladigan yozma topshiriqlar	2 ta

VI. Kognitiv ko‘nikma va qismlar bo‘yicha taqsimot

Bilish (B)		Qo‘llash (Q)		Mulohaza (M)		Umumiy ball
soni	ball	soni	ball	kengaytirilgan 2-qism		
Ona tili						
2 ta	5 baldan (10 ball)	7 ta	10 baldan (70 ball)	1	20 ball	100 ball
Adabiyot						
1 ta	10 ball	3 ta	20 baldan (60 ball)	1	30 ball	100 ball

Kognitiv daraja	Izohi	Testlar soni (ta)
Bilish (B)	Bilish darajasidagi, ya'ni reproduktiv topshiriqlar, o'quvchidan fanga doir nazariy ma'lumotlar, atamalar, qoidalar, tushunchalarni eslab qolish, ularning mazmuni, maqsadi va qo'llanishini tushunishni talab qiladi.	3
Qo'llash (Q)	Qo'llash darajasidagi, ya'ni produktiv topshiriqlar, o'quvchidan bilim, tushuncha va jarayonlarni yangi (notanish) kontekstlarda qo'llashni talab qiladi.	10
Mulohaza qilish (M)	Mulohaza darajasidagi, ya'ni faktlar, dalillar, fikrlarni taqqoslash, tahlil qilish, taxmin qilish va xulosa(lar) chiqarish.	2

VII. Baholanadigan mazmun soha bilim, ko'nikma va kompetensiyalar, topshiriq turi, kognitiv jarayon va baholash mezonlari

Mazmun soha	Savol tartib raqami	Bilim, ko'nikma va kompetensiyalar	Topshiriq turi	Kognitiv darajasi	Baholash mezoni
ONA TILI			1-bosqich (qisqa javobli)		
Talaffuz va imlo	1	<i>talaffuz va imlodagi tafovutlarni aniqlay olish</i>	Y1	B	5 ball
	2	<i>fonetik o'zgarishlar (tovush ortishi, almashishi va tushishi)ni farqlay olish</i>	O1	Q	10 ball
Punktuatsiya	3	<i>yozma nutqda tinish belgilarini (so'roq, undov, ko'p nuqta; vergul, tire, ikki nuqta; nuqtali vergul, qavs, qo'shtirnoq) to'g'ri ishlata olish</i>	Y1	Q	10 ball
Uslubiyat	4	<i>so'zlarning kontekstdagi ma'nosi va vazifasini tushunish, farqlash hamda to'g'ri qo'llash</i>	O1	Q	10 ball
Lingvistik tahlil	5	<i>matn (gap, so'z)ni hozirgi o'zbek adabiy tili leksik me'yorlarini qo'llay olish</i>	O1	Q	10 ball
	6	<i>matn (gap, so'z)ni hozirgi o'zbek adabiy tili morfemik/morfologik me'yorlarini qo'llay olish</i>	Y1	Q	10 ball
	7	<i>matnni hozirgi o'zbek adabiy tili sintaktik me'yorlarini qo'llay olish</i>	O1	Q	10 ball
Ilmiy-ommabop matnni o'qib tushunish	8	<i>matn mazmuniga mos ma'lumotni aniqlash</i>	Y1	B	5 ball
	9	<i>matn qismlari o'rtasidagi mazmuniy bog'liqliklarni anglash</i>	O1	Q	10 ball
	2-bosqich (kengaytirilgan)				
	10	<i>matn maqsadiga mos yechim taklif eta olish</i>	O3	M	20 ball

Jami					100 ball
ADABIYOT			1-bosqich (qisqa javobli)		
Milliy adabiyot	11	umumiy o'рта ta'lim dasturiga kiritilgan o'zbek xalq og'zaki ijodi namunalari tushunish	O1	B	10
	12	umumiy o'рта ta'lim dasturiga kiritilgan o'zbek mumtoz adabiyoti namunalari tushunish va baholash	Y1	Q	20
	13	zamonaviy adabiyot namunalari haqidagi to'g'ri fikrlarni aniqlash	O1	Q	20
Jahon adabiyoti	14	umumiy o'рта ta'lim dasturiga kiritilgan jahon adabiyotida muhim o'rin egallagan epik, lirik va dramatik asarlar haqidagi fikrlarni aniqlash	O1	Q	20
Mumtoz lirika tahlili	2-bosqich (kengaytirilgan)				
	15	mumtoz matn mazmunini tahlil qilish	O3	M	30
Jami					100 ball

VIII. Ballni bahoga aylantirish tartibi

Ball (%)	Baho	Izohi
0 – 29	“2”	“qoniqarsiz”
30 – 65	“3”	“qoniqarli”
66 – 85	“4”	“yaxshi”
86 – 100	“5”	“a'lo”

IX. Sinov jarayoniga qo'yiladigan talablar

Taqiqlangan vositalar: imtihon vaqtida mobil telefon, aqlli soat, planshet yoki eslatmalardan foydalanish qat'iy man etiladi.

Axloq va intizom: nusxa ko'chirish, yordam so'rash yoki yordam berish, imtihon davomida gaplashish, ruxsatsiz chiqish kabi holatlar taqiqlanadi.

Nazoratchi qoidabuzarlikni aniqlaganda, dalolatnoma tuzib, tinglovchini testdan chetlashtiradi va natijasi bekor qilinadi.

X. Tavsiya etiladigan asosiy adabiyotlar

Ona tili

1. 5-sinf. Ona tili darsligi. N.Mahmudov, A.Nurmonov, A.Sobirov, V.Qodirov va boshq. Toshkent – 2015.

2. 6-sinf. Ona tili darsligi. N.Mahmudov, A.Nurmonov, A.Sobirov va boshq.

Toshkent – 2017.

3. 7-sinf. Ona tili darsligi. N.Mahmudov, A.Nurmonov, A.Sobirov va boshq.

Toshkent – 2017.

4. 8-sinf. Ona tili darsligi. M.Qodirov, H.Ne'matov, M.Abduraimova, R.Sayfullayeva, B.Mengliyev. Toshkent – 2019.

5. 9-sinf. Ona tili darsligi. N. Mahmudov, A. Nurmonov, A.Sobirov. Toshkent – 2019.

6. 10-sinf. Ona tili darsligi. B. Mengliyev, Sh. Abdurahim, K.Mavlonova, M.Siddiqov, S.Atoyeva. Toshkent – 2022.

7. 11-sinf. Ona tili darsligi. (1-qism) N.M.Mahmudov, Y.R.Odilov, G.Sh. Ziyodullayeva. Toshkent – 2018.

8. 11-sinf. Ona tili darsligi. (2-qism) B.Mengliyev, Sh.Toshmirzayeva, S.Atoyeva, S.Majidova. Toshkent – 2020.

Adabiyot

1. 5-sinf adabiyot (I, II qism) darslik. S.Ahmedov, B.Qosimov, R.Qo'chqorov, Sh.Rizayev. Toshkent – 2015.

2. 6-sinf adabiyot darsligi. S.Ahmedov, R.Qo'chqorov, Sh.Mirzayev. Toshkent–2017.

3. 7-sinf adabiyot darsligi. Q.Yo'ldoshev, B.Qosimov, V.Qodirov, J.Yo'ldoshbekov. Toshkent – 2017.

4. 8-sinf adabiyot darsligi. S.Olim, S.Ahmedov, R.Qo'chqorov. Toshkent – 2019.

5. 9-sinf adabiyot darsligi. Q.Yo'ldoshev, V.Qodirov, J. Yo'ldoshbekov. Toshkent– 2019.

6. 10-sinf adabiyot darsligi. (1-qism) Z.Mirzayeva, K.Jalilov. Toshkent – 2024.

7. 10-sinf adabiyot darsligi. (2-qism) Z.Mirzayeva, K.Jalilov. Toshkent – 2024.

8. 11-sinf adabiyot darsligi. 1-qism. B.To'xliyev, B.Karimov, K.Usmonova. Toshkent– 2018.

9. 11-sinf adabiyot darsligi. 2-qism. B.To'xliyev, B.Karimov, K.Usmonova. Toshkent– 2018.

Ona tili

1-SAVOL

1. (Bilish – 5 ball) Imloviy jihatdan to‘g‘ri yozilgan so‘zlarning tartib raqamini yozing.

1. *Yonma yon.* 2. *To‘xson.* 3. *Shavqat.* 4. *Iqtisod.* 5. *Infarkt.* 6. *Asfald.*
7. *Jombozlik.* 8. *Bargga.* 9. *Murojat.* 10. *Tabiiy.*

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2. (Bilish – 5 ball) Imloviy jihatdan to‘g‘ri yozilgan so‘zlarning tartib raqamini yozing.

1. *Chovgun.* 2. *Qurol-aslaxa.* 3. *Investitsiya.* 4. *Xoynahoy.* 5. *Enka-tenka.* 6. *El obod.*
7. *Devor-darmiyon.* 8. *Kampir chopon.* 9. *Qo‘qisdan.* 10. *Buzruk.*

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. (Bilish – 5 ball) Imloviy jihatdan to‘g‘ri yozilgan so‘zlarning tartib raqamini yozing.

1. *Qovushmoq.* 2. *Zahira.* 3. *Baloyiazim.* 4. *Ostin-ustin.* 5. *Beshyog‘och.*
6. *Nest-nobod.* 7. *Salomalik.* 8. *G‘ayri tabiiy.* 9. *To‘qrang.* 10. *Sayxonlik.*

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

4. (Bilish – 5 ball) Imloviy jihatdan to‘g‘ri yozilgan so‘zlarning tartib raqamini yozing.

1. *Muovin.* 2. *Nasl nasab.* 3. *Huvillamoq.* 4. *Adoyitamom.* 5. *Daromat.* 6. *Fotoapparat.*
7. *Tundan tonggacha.* 8. *Gij-gijlamoq.* 9. *Baravar.* 10. *Mashuqa.*

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

5. (Bilish – 5 ball) Imloviy jihatdan to‘g‘ri yozilgan so‘zlarning tartib raqamini yozing.

1. *Behalovat.* 2. *Yakka-saroy.* 3. *Avf.* 4. *Zinama-zina.* 5. *Beshiktervatar.*
6. *Suiistemol.* 7. *Shohobcha.* 8. *Qat‘iy nazar.* 9. *Baynalmilal.* 10. *Bir past.*

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

6. (Bilish – 5 ball) Imloviy jihatdan to‘g‘ri yozilgan so‘zlarning tartib raqamini yozing.

1. *Xayriyat.* 2. *Durusroq.* 3. *Ya‘niki.* 4. *Vajoxat.* 5. *Dehqonsifat.* 6. *Amalyot.*
7. *G‘iyqilla.* 8. *Millyoner.* 9. *Bemani.* 10. *Toshkenlik.*

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

7. (Bilish – 5 ball) Imloviy jihatdan to‘g‘ri yozilgan so‘zlarning tartib raqamini yozing.

1. Tushunmoq. 2. Me'zon. 3. Maxobatli. 4. Qo'shtabaqali. 5. Har-neniki. 6. Kamu ko'st. 7. Ayta-bermoq. 8. Azza bazza. 9. Mahmadonalik. 10. Tovuq sho'rva.

Javob:

8. (Bilish – 5 ball) Imloviy jihatdan to'g'ri yozilgan so'zlarning tartib raqamini yozing.
1. Mutola. 2. Tushunmoq. 3. Betovfiq. 4. Dardi bedavo. 5. Yakkasaroy.
6. Kulgu. 7. Sahovat. 8. G'uwillamoq. 9. Uyqu. 10. Qoravul.

Javob:

9. (Bilish – 5 ball) Imloviy jihatdan to'g'ri yozilgan so'zlarning tartib raqamini yozing.
1. Abzal. 2. Tug'ulmoq. 3. Shovilla. 4. Arpapoya. 5. Na'muna. 6. Xayrihoh.
7. Fasoxat. 8. Jo'rttaga. 9. Ipodrom. 10. Momaqaymoq.

Javob:

10. (Bilish – 5 ball) Imloviy jihatdan to'g'ri yozilgan so'zlarning tartib raqamini yozing:
1. Tanafus. 2. Parrak. 3. Tamosha. 4. Tanu-jon. 5. Hukumatlararo. 6. Tashhis.
7. Diler. 8. Juvonmark. 9. Audio visual. 10. Brifing.

Javob:

2-SAVOL

1. (Qo'llash – 10 ball) Ushbu parchada ro'y bergan fonetik hodisalar sonini aniqlang.

*Mening yuragimni o'rtar bir armon,
Unutib bo'lmaydi bu ulkan g'amni.
Eslamay bo'lurmi, axir, ushbu on,
Otashnafas shoir Asqar Mahkamni!*

Javob:

2. (Qo'llash – 10 ball) Ushbu parchada ro'y bergan fonetik hodisalar sonini aniqlang.

*Osmon chorlasa gar, oyga boraman,
Suvsizman, chanqasam – soyga boraman,
Ko'nglimni ishq bilan to'ldir Xudojon,
Bo'sh yuragim bilan qayga boraman?*

Javob:

3. (Qo‘llash – 10 ball) Ushbu parchada ro‘y bergan fonetik hodisalar sonini aniqlang.

*Rasvo bo‘lgan nomus-or uchun,
Jangda o‘lgan do‘st uchun yig‘lang.
Yov toptagan gul diyor uchun,
Taqiqlangan so‘z uchun yig‘lang.
Qolgan dardlar – charxning hazili.*

Javob:

4. (Qo‘llash – 10 ball) Ushbu parchada ro‘y bergan fonetik hodisalar sonini aniqlang.

*Biz doim birgamiz, mening Vatanim.
To tirik ekanman, mehring, g‘ururing
Mehnatda, rohatda jonim payvandi,
Sen mening sevganim, sen maqtaganim!*

Javob:

5. (Qo‘llash – 10 ball) Ushbu parchada ro‘y bergan fonetik hodisalar sonini aniqlang.

*Men sizni o‘ylayman shom-u saharda,
Ona, sog‘insam ham bora olmayman,
Tunlari charog‘on shunday shaharda,
Hech kimga ko‘nglimni yora olmayman.*

Javob:

6. (Qo‘llash – 10 ball) Ushbu parchada ro‘y bergan fonetik hodisalar sonini aniqlang.

*Sen bo‘lmasang, so‘zlarning,
Bag‘ri ming tilim bo‘lar.
Onajon, ona tilim,
Mening shohona tilim.*

Javob:

7. (Qo‘llash – 10 ball) Ushbu parchada ro‘y bergan fonetik hodisalar sonini aniqlang.

*Hovuzcha – kosaga bahor sharobin
Shildiratib quyay ariqchalar ham.
Ana, yulduz sanab bog‘ot labida
Qo‘shnim mushugi ham kutadi yorin.*

Javob:

8. (Qo‘llash – 10 ball) Ushbu parchada ro‘y bergan fonetik hodisalar sonini aniqlang.

*O'zing boshla maydonga, boshla, To'maris!
Qolsin bizdan tarixda shonli porloq iz!
Qo'li bog'liq yashashdan o'lim a'lodir,
Bosqinchi yov o'limga mahkum balodir.*

Javob:

9. (Qo'llash – 10 ball) Ushbu parchada ro'y bergan fonetik hodisalar sonini aniqlang.

*Chang-to'zonda kechdi bu visol,
Supurildi ko'nglim zanglari.
Ko'chang to'zib, muhabbat misol
Yuragimga qo'ndi changlari...*

Javob:

10. (Qo'llash – 10 ball) Ushbu parchada ro'y bergan fonetik hodisalar sonini aniqlang.

*Yovmit shahrima ketarman,
Bundan Turkmanga yetarman,
Har tarafga ariza qilib,
Nomi beklarni yig'arman.*

Javob:

3-SAVOL

1. (Qo'llash – 10 ball) Qavsga olingan qaysi raqam(lar) bilan ko'rsatilgan tinish belgilari Noto'g'ri qo'llangan?

Qozoqboy Yo'ldoshev: (1) "Kitob o'qimagan odamning ko'ngli, (2) xuddi suv ichmagan, suvga tashna bo'lib yotgan dalaga o'xshaydi; (3) Bunday dalada hech narsa unmaydi", (4) – (5) deydi.

Javob:

2. (Qo'llash – 10 ball) Qavsga olingan qaysi raqam(lar) bilan ko'rsatilgan tinish belgilari Noto'g'ri qo'llangan?

Nazarimda, (1) Shavkat Rahmon esini taniganidanoq tog'ga nazari tushgan – (2) tog' bilan yurgan, (3) tog' bilan nafas olgan... (4) Shu ruhiy asos – (5) uning she'rlariga ko'chib, badiiy libos kiygan va jonli tog'lar obrazi tug'ilgan.

Javob:

3. (Qo'llash – 10 ball) Qavsga olingan qaysi raqam(lar) bilan ko'rsatilgan tinish belgi NOto'g'ri qo'llangan?

Farovonlik istasang, (1) baxtli bo'lganingda ham, (2) do'st-u yor orttir: (3) dengiz to'lib-toshsa ham – (4) daryo suviga muhtojdir. (5)

Javob:

--	--	--	--	--

4. (Qo'llash – 10 ball) Qavsga olingan qaysi raqam(lar) bilan ko'rsatilgan tinish belgi NOto'g'ri qo'llangan?

– Tarhlarigizga tegmay – (1) hamyoningizni olib ketgan bo'lsa, (2) bu – (3) to'qaydan chiqqan o'g'rilarning ishi; (4) – (5) dedi.

Javob:

--	--	--	--	--

5. (Qo'llash – 10 ball) Qavsga olingan qaysi raqam(lar) bilan ko'rsatilgan tinish belgi NOto'g'ri qo'llangan?

Insoniyat tarixi bu – (1) har birimizga bog'liq bo'lgan; (2) o'zligimizni ko'rsatadigan, (3) bizning olis shajaramizni, (4) nasl-nasabimizni, insoniy qadr-qimmatimizni belgilaydigan muqaddas va mo'tabar voqelikdir. (5)

Javob:

--	--	--	--	--

6. (Qo'llash – 10 ball) Qavsga olingan qaysi raqam(lar) bilan ko'rsatilgan tinish belgi NOto'g'ri qo'llangan?

Go'ro'g'libek ko'zini ochib qarasa; (1) katta bir shahar ko'ziga ko'rindi. (2) Daryolar oqqan, (3) ko'rgan odamlarning aqli shoshgan, (4) ichida kemalar qurtday qimirlab har tarafga, (5) ketib borayotibdi.

Javob:

--	--	--	--	--

7. (Qo'llash – 10 ball) Qavsga olingan qaysi raqam(lar) bilan ko'rsatilgan tinish belgi NOto'g'ri qo'llangan?

Yangi rahbar sinalmagan otning sirtidan o'tib, (1) obro'sini tushirgisi kelmadi; (2) shekilli, (3) shaytonga hay berib; (4) alamini ichiga yutdi. (5)

Javob:

--	--	--	--	--

8. (Qo'llash – 10 ball) Qavsga olingan qaysi raqam(lar) bilan ko'rsatilgan tinish belgi NOto'g'ri qo'llangan?

O'qishlar har xil bo'ladi – (1) birov ermak uchun o'qiydi, (2) birov hordiq chiqarish uchun; (3) birov o'qiyotgan kitobini ilmiy tahlil qilish uchun, (4) birov bo'lak mashg'ulot bo'lmaganidan vaqt o'tkazish uchun, birov asar qahramoni taqdiriga qiziqib o'qiydi. (5)

Javob:

9. (Qo'llash – 10 ball) Qavsga olingan qaysi raqam(lar) bilan ko'rsatilgan tinish belgi NOto'g'ri qo'llangan?

Buyuk Iskandar, (1) "Dunyoda eng haqiqiy, (2) to'g'ri o'lchov nafs o'lchovidurki; (3) bu mezonda zarra nuqson yo'qdur", (4) – (5) demish.

Javob:

10. (Qo'llash – 10 ball) Qavsga olingan qaysi raqam(lar) bilan ko'rsatilgan tinish belgisi NOto'g'ri qo'llangan?

"Endi hamisha xonadon sohibining gapiga quloq solgaysiz! (1) – (2) dedi Bibixonim kelimga. (3) – (4) aytganlarini so'zsiz bajargaysiz". (5)

Javob:

4-SAVOL

1. (Qo'llash – 10 ball) Uslubiy jihatdan NOto'g'ri qo'llangan so'z ishtirok etgan qatorni toping.

- A) Ziyoda o'z uyida tanimagan kishilarni ko'rib, biroz yotsirab qaradi.
- B) Futbolga alahsirab, yuklatilgan topshiriqni bajarishni unutilman.
- C) Masalaning asl mohiyatini anglash kerak, shunda yechim topiladi.
- D) Podshohlik taxtiga o'tirishi bilan adl bayrog'ini baland ko'tarishga ont ichdi.

Javob:

2. (Qo'llash – 10 ball) Uslubiy jihatdan NOto'g'ri qo'llangan so'z ishtirok etgan qatorni toping.

- A) Donolik bilan nodonlik shu qadar yaqinki, odam donolikni qancha ko'p davo qilsa, shuncha nodon bo'ladi.
- B) Hikoyadagi tasvirlar tabiiy, voqealarni uyushtirishda muallif o'zini ortiqcha zo'riqtirmaydi.
- C) Imoni mukammal bo'lishini istagan har bir solih kishi kamtarin, tavezeli bo'lmog'i darkor.
- D) Soda tabobatda ba'zi davolash usullarida, kulinariyada esa pishiriq va yeguliklarni tayyorlashda ishlatiladi.

Javob:

3. (Qo'llash – 10 ball) Uslubiy jihatdan NOto'g'ri qo'llangan so'z ishtirok etgan qatorni toping.

- A) Hatto tunda ham adl teraklarning qorasi g'ira-shira ko'zga tashlanardi.
- B) Tarix kitobining uchinchi bobini ham diqqat bilan o'qib chiqdim.
- C) Butun koinot va undagi barcha mavjud narsalar yagona borliq sifatida qaraladi.
- D) Masalaning tub mohiyatiga yetish uchun do'ppini yerga qo'yib o'ylash zarur.

Javob:

4. (Qo'llash – 10 ball) Uslubiy jihatdan NOto'g'ri qo'llangan so'z ishtirok etgan qatorni toping.

- A) Maktabimiz o'quvchilari sport musobaqasida yuqori natijalarni qayd etdilar.
- B) Chinorning tarvaqaylab o'sgan shohida kattakon uya qorayib ko'rinardi.
- C) Qafasga solib qo'yilgan sa'va kechasi bilan tinmay sayrab chiqardi.
- D) Borlik yo'qlikni, yengillik mushkulotni yuzaga keltiradi.

Javob:

5. (Qo'llash – 10 ball) Uslubiy jihatdan NOto'g'ri qo'llangan so'z ishtirok etgan qatorni toping.

- A) Shifokor menga shamollaganim uchun kuniga uch mahal shirin sirop ichishni tavsiya qildi.
- B) Sabr og'riqlarni da'volovchi achchiq malhamga o'xshaydi: jonni og'ritadi, biroq yarani da'volaydi.
- C) Yaxshi inson bo'lish, halol mehnat qilish va boshqalarga yordam berish har qanday boylikdan ham afzaldir.
- D) Tarixda bo'lib o'tgan katta urushlar ko'plab insonlarning hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatgan.

Javob:

6. (Qo'llash – 10 ball) Uslubiy jihatdan NOto'g'ri qo'llangan so'z ishtirok etgan qatorni toping.

- A) Bugungi kun juda issiq bo'lgani uchun hamma soyaga yashirinishga harakat qildi.
- B) Do'konga kirgan har bir mijozga sotuvchi xushmuomalalik bilan xizmat ko'rsatdi.
- C) Qadim zamonlarda har bir amir o'z hududini adolat bilan boshqarishga intilgan.
- D) Bayram kunlari u uzoqdagi qarindoshlarini yoqlash uchun vaqt ajrata oladi.

Javob:

7. (Qo'llash – 10 ball) Uslubiy jihatdan NOto'g'ri qo'llangan so'z ishtirok etgan qatorni toping.

- A) Bu yil bahorda yog'ingarchilik ko'p bo'lgani uchun dalalarda suv juda serob bo'lib, hosil ham mo'l bo'ldi.

B) U jahli chiqib, kichik ukasini urish o'rniga sabr bilan tushuntirish kerakligini tushunib yetdi.

C) Otga minishdan oldin chavandoz uning barcha abzallarini tekshirib, hammasi joyida ekanligiga ishonch hosil qildi.

D) Bu yerdan chiqqanimizdan so'ng Dyun bilan uchovimiz birgalikda tushgan sur'atni olib kel.

Javob:

8. (Qo'llash – 10 ball) Uslubiy jihatdan NOto'g'ri qo'llangan so'z ishtirok etgan qatorni toping.

A) Samovar tomondan dutor, tanbur, nay, doira ko'tarib kelayotgan mashoqlarga ko'zi tushdi.

B) Bugungi dars juda qiziqarli o'tdi, chunki o'qituvchi mavzuni tushunarli misollar bilan izohlab berdi.

C) Biz sayohat davomida baland tog' dovonidan oshib o'tib, nihoyatda go'zal manzaralarga guvoh bo'ldik.

D) Usta eski uy devorlarini mustahkamlash va chiroyli ko'rinish berish uchun sifatli ganchdan foydalandi.

Javob:

9. (Qo'llash – 10 ball) Uslubiy jihatdan NOto'g'ri qo'llangan so'z ishtirok etgan qatorni toping.

A) Biz yoshligimizdan otamga qarashib keldik, poda boqdik, mashshoq terdik.

B) Rivoyatlarga ko'ra, bu yerda yashirin ganj borligi haqida ko'plab afsonalar uchraydi.

C) Quyoshda toblanish inson salomatligi uchun foydali mashg'ulot ekanligini bilarmidingiz?

D) Shahardagi ko'p narsalar Navoiy dahosini, uning buyuk insonparvarligini eslatib turadi.

Javob:

10. (Qo'llash – 10 ball) Uslubiy jihatdan NOto'g'ri qo'llangan so'z ishtirok etgan qatorni aniqlang.

A) Ushbu qala devorlari ming yillardan beri o'z mustahkamligini yo'qotmagan.

B) Alisher Navoiyning mashhur devoni o'z ichiga ko'plab g'azallarni jamlagan.

C) Shifokorlar bemorni davolash uchun qo'llaridan kelgan barcha chorani ko'rishdi.

D) Yo'l bo'yida adil teraklar saf tortgan, ko'chalarga suvlar sepilgan edi.

Javob:

5-SAVOL

1. (Qo‘llash –10 ball) Berilgan gapdagi ma‘no ko‘chish turini aniqlang.
Kecha oshda ko‘rinmadingiz, sayohatga ketganmidingiz?

- A) Ma‘no ko‘chmagan
- B) Metonimiya
- C) Sinekdoxa
- D) Metafora

Javob:

2. (Qo‘llash – 10 ball) Berilgan gapdagi ma‘no ko‘chish turini aniqlang.
Mustaqillik tufayli millatning g‘ururi, obro‘-e‘tibori o‘sdi.

- A) Ma‘no ko‘chmagan
- B) Metonimiya
- C) Sinekdoxa
- D) Metafora

Javob:

3. (Qo‘llash – 10 ball) Berilgan gapdagi ma‘no ko‘chish turini aniqlang.
Sattor yonginasida ochiq turgan Zarifaning daftariga ko‘z yugurtirdi.

- A) Ma‘no ko‘chmagan
- B) Metonimiya
- C) Sinekdoxa
- D) Metafora

Javob:

4. (Qo‘llash – 10 ball) Berilgan gapdagi ma‘no ko‘chish turini aniqlang.
Insoniyat paydo bo‘libdiki, nodir va umuminsoniy g‘oyalarga yo‘g‘rilgan asarlar asrlar davomida o‘lmaydi.

- A) Ma‘no ko‘chmagan
- B) Metafora
- C) Sinekdoxa
- D) Metonimiya

Javob:

5. (Qo‘llash – 10 ball) Berilgan gapdagi ma‘no ko‘chish turini aniqlang.
Har yil bir keladigan bahor sevinchi yana ko‘ngillarni qitiqlay boshladi.

- A) Ma‘no ko‘chmagan
- B) Metonimiya
- C) Sinekdoxa
- D) Metafora

Javob:

6. (Qo‘llash – 10 ball) Berilgan gapdagi ma‘no ko‘chish turini aniqlang.
Hofiz ikki-uch qo‘shiqdan so‘ng Fuzuliyni aytayotganida odamlar tarqala boshladi.

- A) Ma‘no ko‘chmagan
- B) Metonimiya
- C) Sinekdoxa
- D) Metafora

Javob:

7. (Qo‘llash – 10 ball) Berilgan gapdagi ma‘no ko‘chish turini aniqlang.
Ular bir umr tirnoqqa zor o‘tishdi, umr yakunida esa Oymomoga onalik mehrini bir bora tuyish nasib qildi.

- A) Ma‘no ko‘chmagan
- B) Metonimiya
- C) Sinekdoxa
- D) Metafora

Javob:

8. (Qo‘llash – 10 ball) Berilgan gapdagi ma‘no ko‘chish turini aniqlang.
Bu asar yozilgan paytlarda tarixni o‘rganish, o‘tmishda o‘tgan amirlar, xonlar, sarkardalar faoliyatini tahlil qilish mushkul va xatarli edi.

- A) Ma‘no ko‘chmagan
- B) Metonimiya
- C) Sinekdoxa
- D) Metafora

Javob:

9. (Qo‘llash – 10 ball) Berilgan gapdagi ma‘no ko‘chish turini aniqlang.
Qiz yonimga kelib: “Hamid Olimjonga qaysi tomondan chiqiladi?” – deb sekin so‘radi.

- A) Ma‘no ko‘chmagan
- B) Metonimiya
- C) Sinekdoxa
- D) Metafora

Javob:

10. (Qo‘llash – 10 ball) Berilgan gapdagi ma‘no ko‘chish turini aniqlang.
Haqiqat yo‘lini ochinglar va doimo shu bexavotir, to‘g‘ri yo‘ldan yuringlar, shundagina o‘z maqsadlaringizga erishasizlar.

- A) Ma‘no ko‘chmagan

- B) Metonimiya
- C) Sinekdoxa
- D) Metafora

Javob:

6-SAVOL

1. (Qo‘llash – 10 ball) Asosi fe‘l so‘z turkumiga oid yasama so‘z(lar) raqamini yozing.

1) kiyim, 2) qaviq, 3) buklamoq, 4) quvlamoq, 5) sovuq, 6) muzlatmoq, 7) ko‘kar.

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--

2. (Qo‘llash – 10 ball) Asosi fe‘l so‘z turkumiga oid yasama so‘z(lar) raqamini yozing.

1) iliq, 2) yashamoq, 3) surildi, 4) toparmon-tutarmon, 5) kamaymoq, 6) cho‘ziq, 7) sug‘ormoq.

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--

3. (Qo‘llash – 10 ball) Asosi fe‘l so‘z turkumiga oid yasama so‘z(lar) raqamini yozing.

1) to‘g‘nog‘ich, 2) qultum, 3) to‘kin, 4) tursin, 5) kamxarj, 6) taqiqlamoq, 7) tilak.

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--

4. (Qo‘llash – 10 ball) Asosi fe‘l so‘z turkumiga oid yasama so‘z(lar) raqamini yozing.

1) sochqi, 2) toshqin, 3) tergayotgan, 4) keliboq, 5) saylov, 6) kamaymoq, 7) g‘unchalamoq.

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--

5. (Qo‘llash – 10 ball) Asosi fe‘l so‘z turkumiga oid yasama so‘z(lar) raqamini yozing.

1) kekkaymoq, 2) sovitch, 3) shovullamoq, 4) ko‘rik, 5) sensiramoq, 6) og‘riq, 7) sarg‘aymoq.

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--

6. (Qo‘llash – 10 ball) Asosi fe‘l so‘z turkumiga oid yasama so‘z(lar) raqamini yozing.

1) chiziq, 2) ishonqiramoq, 3) terim, 4) kuyik, 5) quvlamoq, 6) qizgina, 7) hayratomuz.

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--

7. (Qo'llash – 10 ball) Asosi fe'l so'z turkumiga oid yasama so'z(lar) raqamini yozing.

1) yugurdak, 2) istak, 3) g'unchalamoq, 4) purkagich, 5) tekislaroq, 6) vizillagan, 7) bo'shamoq.

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--

8. (Qo'llash – 10 ball) Asosi fe'l so'z turkumiga oid yasama so'z(lar) raqamini yozing.

1) kesik, 2) go'shtxo'r, 3) chorvador, 4) turtki, 5) bo'rttirish, 6) elak, 7) ikkilanish.

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--

9. (Qo'llash – 10 ball) Asosi fe'l so'z turkumiga oid yasama so'z(lar) raqamini yozing.

1) yutuq, 2) kiraverish, 3) boshlangan, 4) kutubxona, 5) sayroqi, 6) sensiramoq, 7) qizg'anchiq.

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--

10. (Qo'llash – 10 ball) Asosi fe'l so'z turkumiga oid yasama so'z(lar)ni aniqlab, raqamini yozing.

1) taroq; 2) guvulla; 3) chirindi; 4) tezlik; 5) berkinmoq; 6) sharshara; 7) qovurdoq.

Javob:

--	--	--	--	--	--	--	--

7-SAVOL

1. (Qo'llash – 10 ball) Ushbu gapning tuzilishiga ko'ra turini aniqlab, to'g'ri javob raqamini yozing.

Xizmatchilardan liftni ishlatib berishni iltimos qilishdi, lekin buning foydasi bo'lmadi.

1. Bog'lovchisiz qo'shma gap.
2. Ergashgan qo'shma gap.
3. Bog'langan qo'shma gap.
4. Sodda yoyiq gap.

Javob:

--

2. (Qo‘llash – 10 ball) Ushbu gapning tuzilishiga ko‘ra turini aniqlab, to‘g‘ri javob raqamini yozing.

Badiiy adabiyot to‘g‘risida fikr aytish adabiyotshunos va munaqqiddan keng qamrovli nazariy bilimni, did hamda farosatni talab etadi.

1. Bog‘lovchisiz qo‘shma gap.
2. Ergashgan qo‘shma gap.
3. Bog‘langan qo‘shma gap.
4. Sodda yoyiq gap.

Javob:

3. (Qo‘llash – 10 ball) Ushbu gapning tuzilishiga ko‘ra turini aniqlab, to‘g‘ri javob raqamini yozing.

Tilagim shuki, bugungi kun sizning hayotingizda o‘chmas iz qoldirsin.

1. Bog‘lovchisiz qo‘shma gap.
2. Ergashgan qo‘shma gap.
3. Bog‘langan qo‘shma gap.
4. Sodda yoyiq gap.

Javob:

4. (Qo‘llash – 10 ball) Ushbu gapning tuzilishiga ko‘ra turini aniqlab, to‘g‘ri javob raqamini yozing.

Yusufbek hojining qiziq bir tabiati bor: xotini bilangina emas, umuman uy ichisi bilan har qanday masala ustida uzoq so‘zlashib o‘lturmaydir.

1. Bog‘langan qo‘shma gap.
2. Ergashgan qo‘shma gap.
3. Bog‘lovchisiz qo‘shma gap.
4. Sodda yoyiq gap.

Javob:

5. (Qo‘llash – 10 ball) Ushbu gapning tuzilishiga ko‘ra turini aniqlab, to‘g‘ri javob raqamini yozing.

Alisher Navoiy asarlari bizni dunyoning eng sirli mo‘jizasi hisoblangan so‘zga ehtiyotkorlik va mas’uliyat bilan munosabatda bo‘lishga, uni qadrlashga chorlaydi.

1. Bog‘lovchisiz qo‘shma gap.
2. Ergashgan qo‘shma gap.
3. Bog‘langan qo‘shma gap.
4. Sodda yoyiq gap.

Javob:

6. (Qo‘llash – 10 ball) Ushbu gapning tuzilishiga ko‘ra turini aniqlab, to‘g‘ri javob raqamini yozing.

Bilim har qanday muammo va qiyinchiliklarni yengib o'tishga zamin yaratadi, shuning uchun farzandlarimiz yuksak bilimga ega bo'lishlari kerak.

1. Bog'lovchisiz qo'shma gap.
2. Ergashgan qo'shma gap.
3. Bog'langan qo'shma gap.
4. Sodda yoyiq gap.

Javob:

7. (Qo'llash – 10 ball) Ushbu gapning tuzilishiga ko'ra turini aniqlab, to'g'ri javob raqamini yozing.

G'ayratlining yuragi qaynar, g'ayratsizning yuragi o'ynar.

1. Bog'lovchisiz qo'shma gap.
2. Ergashgan qo'shma gap.
3. Bog'langan qo'shma gap.
4. Sodda yoyiq gap.

Javob:

8. (Qo'llash – 10 ball) Ushbu gapning tuzilishiga ko'ra turini aniqlab, to'g'ri javob raqamini yozing.

Ishqni til ila ta'rif etish naqadar go'zal, ammo tilga olinmagan ishq undan-da go'zal.

1. Bog'lovchisiz qo'shma gap.
2. Ergashgan qo'shma gap.
3. Bog'langan qo'shma gap.
4. Sodda yoyiq gap.

Javob:

9. (Qo'llash – 10 ball) Ushbu gapning tuzilishiga ko'ra turini aniqlab, to'g'ri javob raqamini yozing.

Qorong'ilik quyulasha borardi, ko'kdagi yulduzlar ham yorqinroq chaqnar edi.

1. Bog'lovchisiz qo'shma gap.
2. Ergashgan qo'shma gap.
3. Bog'langan qo'shma gap.
4. Sodda yoyiq gap.

Javob:

10. (Qo'llash – 10 ball) Ushbu gapning tuzilishiga ko'ra turini aniqlab, to'g'ri javob raqamini yozing.

Tillarning eng yaxshisi – so'zga usta til, so'zlarning eng yaxshisi bilib, oxirini o'ylab so'ylangan so'zdir.

1. Bog'lovchisiz qo'shma gap.
2. Ergash gapli qo'shma gap.
3. Bog'langan qo'shma gap.
4. Sodda yoyiq gap.

Javob:

8–10-SAVOLLAR

1-MATN (ona tili)

Ilmiy-ommabop matn

8 – 10-savollar matn asosida bajariladi.

MO'JIZANING SIRI NIMADA?

I

Nurota tumani Navoiy viloyatida joylashgan bo'lib, bu yerda Nur qal'asi, qal'aning mudofaa devori, Chilustun yodgorliklari saqlanib qolgan. Bu yodgorliklar haqida Nurotaga borganingizda, albatta, so'rab bilib oling. Men esa sizga Nurota chashmasi hamda baliqlari haqida gapirib bermoqchiman.

Chashma o'zining sirliligi bilan juda mashhur. Chashma suvi ko'zni qamashtiradigan darajada yaltirab turadi. Bunga sabab suv tarkibidagi fosfor moddasidir. Chashma suvi minglab kilometr yer ostidan otilib chiqadi. Suv qishin-yozin bir xil haroratda — 19,5 darajada iliq bo'ladi. Shuning uchun hech ham muzlamaydi. Aytishlaricha, tarkibida oltin moddasi bo'lgani uchun bu suv turli kasalliklarga davo ekan. Bugungi kunda ko'plab ziyoratchilar va xorijdan kelgan mehmonlar shu muqaddas chashmadan suv olib ketadilar.

II

Chashmadagi baliqlar esa ko'zni quvontiradi. Ular o'rtacha o'n yetti yil yashaydi. Baliqlar umri davomida chashma suvi sizib chiqadigan ariqchalarni qumlardan tozalaydi. Suvning bir me'yorda oqishini ta'minlab, hatto uni filtrlab beradi. Qizig'i shundaki, baliqlarga hech kim yemish tashlamaydi. Ular suv tarkibidagi ozuqalar bilan oziqlanadi. Shu bois o'tmishda ba'zilar ularni “avliyo baliq” deb ham atashgan. Bu baliqlarni iste'mol qilib bo'lmaydi. Chunki ularning ichidagi uvuldirig'i zararli hisoblanadi. Uni tozalamasdan iste'mol qilgan odamning terisida har xil dog'lar paydo bo'ladi. Agar ko'proq iste'mol qilinsa, yomon oqibatlarga olib kelishi mumkin. Emishki, yurtimizga bostirib kirgan bosqinchilar mahalliy xalqning ogohlantirilishiga qaramay “avliyo baliq”larni ovlab yeyishgan va anchagina ko'ngilsizliklarga uchrashishgan.

III

Bugungi kunda ushbu ziyoratgoh obod qilingan. Yon-atroflariga xiyobonlar, favvoralar va gulzorlar barpo etilgan. Sir-sinoatlarga to'la Nurota chashmasi va ziyoratgohidan xorijlik sayyohlar va yurtdoshlarimizning qadami uzilmaydi. Siz ham

yurtimizdagi bu ajoyib ziyoratgohga, albatta, tashrif buyuring. Barcha fasllarda bir xil haroratda oquvchi, sovuq mavsumlarda ham muzlamaydigan bu chashma suvi juda noyobdir. Bularning barchasini o‘z ko‘zing bilan ko‘rganga nima yetsin!

8. (Bilish – 5 ball) Matnda aks etgan ma’lumot berilgan javob(lar)ni aniqlang.

- A) Chashma suvining tozaligida avliyo baliqlarning ahamiyati katta.
- B) Baliqlarning “Avliyo baliq” deb atalishiga sabab ular yordamida fol ochilishidir.
- C) Chashma suvidan ko‘p iste’mol qilish teri kasalliklariga sabab bo‘ladi.
- D) Nurota muqaddas joy bo‘lgani uchun yog‘iylar bostirib kira olishmagan.
- E) Qishda ham muzlamaydigan bu chashma suvi juda xislatlidir.

Javob:

--	--	--	--	--

9. (Qo‘llash – 10 ball) Matn qismlari o‘rtasidagi mazmuniy bog‘liqliklarga e’tibor qiling va qaysi qismda takroriy fikr mavjudligini aniqlang.

- A) III qismda takrorlangan
- B) II qismda takrorlangan
- C) I qismda takrorlangan
- D) fikr takrorlanmagan

Javob:

--

10. (Mulohaza – 20 ball, kengaytirilgan) Yurtimizda turizmni rivojlantirish, Nurota ziyoratgohiga sayyohlarni yanada ko‘proq jalb etish uchun 3 ta taklif bering. Fikrlaringizni 40 – 50 ta so‘z bilan ifodalang.

Javob:

2-MATN (ona tili)

Ilmiy-ommabop matn

8 – 10-savollar matn asosida bajariladi.

TOSHKENTNING QADIMIY DARVOZALARI

I

Qadimiy va koʻhna Toshkent shahri tarixida shahar darvozalari haqidagi maʼlumotlarni koʻplab uchratish mumkin. Manbalarda aytilishicha, IX–X asrlarda shahar markazidagi bozor hududida qalʼa qurilgan. Uning atrofi mudofaa devorlari bilan oʻralgan. Vaqt oʻtishi bilan shahar kengayib ikkinchi mudofaa devori qurilgan. Tashqi dushmanlardan muhofaza qilish uchun keyinchalik shaharning uchinchi mudofaa devori qurilib, darvozalar oʻrnatilgan. Toshkent tabiiy ravishda markazda joylashgan bozor atrofida har tomonga kengaya borgan.

II

Turli davrlarda shahar darvozalarining soni turlicha boʻlgan. Masalan, XVIII asrda 8 ta darvoza boʻlsa, XIX asrga kelib ular soni 12 taga yetgan. Shahar darvozalaridan Labzak, Qashqar, Qoʻqon, Qoʻymas kabi darvozalar Sharq tomondan keyinchalik shaharga qoʻshib olingan qismiga qurilgan, ayrimlarining oʻrni surilgan. Shahar darvozalari qorongʻi tushishi bilan yopilgan va ertalab tong saharda ochilgunga qadar hech kim shaharga kiritilmagan, hech kim shahardan chiqib ham ketolmagan. Darvozaxonalar ustida maxsus qorovulxonalar va doʻmbiralar saqlanadigan xonalar ham boʻlib, xavf-xatar sezilganda doʻmbiralar chalinib xaloyiq ogohlantirilgan.

III

12 darvozaning hammasi katta yoʻl ustida qurilgan boʻlib, darvozalar mustahkam, qattiq yogʻoch – togʻ archasidan yasalgan va ust tomoniga naqshinkor bezaklar berilgan. Har bir darvozada juft halqalar va kalitlar boʻlgan. Kalitlar darvozabonlar qoʻlida saqlangan. Darvozabonlar darvozalarni tongda ochib, Quyosh botganda berkitganlar. Kechasi shaharga hech kim kiritilmagan va hech kim shahardan chiqib ham ketolmagan. Uzoq yoʻldan charchab kelgan karvon shahar darvozasi oldida toʻxtab yuklarini tushirgan va shaharga kirish uchun hujjatlashtirish ishlarini olib borgan. Bojxona soligʻini olish uchun zakotchi mahsulot hajmidan kelib chiqqan holda soliq olgan. Barcha darvozalarning tashqariga chiqish hududida qabristonlar boʻlib, ularning aksariyati hozirgi kungacha saqlanib qolgan.

IV

Bugungi kunda Toshkentning umumiy manzarasini yangi koʻp qavatli turarjoy majmualari, mehmonxonalar va banklarning binolari aks ettiradi. “Eski shahar” ham

o'zgard, u yerda tarixiy mavzalar joylashgan hududlarda keng magistrallar va ko'p qavatli binolar paydo bo'la boshladi.

Davrlar o'tishi bilan darvozalar ramziy tarzda shaharlar hududi markazlarida saqlanib qoldi. Afsuski, Toshkent shahar darvozalaridan birortasi ham saqlanib qolmagan. Shu bois, bugungi kunda ilmiy izlanishlar asosida ilgari mavjud bo'lgan Toshkentning mashhur qal'a darvozalarining ko'rinishini tiklashga harakat qilish muhim ahamiyatga ega.

8. (Bilish – 5 ball) Matn mazmunida aks etgan ma'lumot berilgan javob(lar)ni aniqlang.

A) Uzoq yo'ldan charchab kelgan karvon shahar darvozasi oldida to'xtab yuklarini tushirgan va shaharga kirish uchun hujjatlashtirish ishlarini olib borgan.

B) Shahar to'rt tomondan g'ishtli devor bilan o'ralgan bo'lib, 32 ta minorali darvozalari bo'lgan.

C) Toshkentni asosiy 8 ta yo'l kesib o'tgan bo'lib, ular asosiy savdo yo'llari hisoblangan.

D) Toshkent savdogarlari Xitoy bilan savdo-sotiqni yo'lga qo'ygani sabab bu yerdan tinimsiz savdo karvonlari o'tib turgan.

E) Darvozaxonalar ustidagi maxsus qorovulxonalarda xavf-xatar sezilgan vaqtda do'mbiralalar chalinib xaloyiq ogohlantirilgan.

Javob:

9. (Qo'llash – 10 ball) Matn qismlari o'rtasidagi mazmuniy bog'liqliklarga e'tibor qiling va qaysi qismda takroriy fikr mavjudligini aniqlang.

A) IV qismda takrorlangan

B) II qismda takrorlangan

C) III qismda takrorlangan

D) I qismda takrorlangan

Javob:

10. (Mulohaza – 20 ball, kengaytirilgan) Matn asosida Toshkent shahriga sayyohlarni jalb etish uchun 3 ta taklif yozing. Fikrlaringizni 40 – 50 ta so'z bilan ifodalang.

Javob:

3-MATN (ona tili)

Ilmiy-ommabop matn

8 – 10-savollar matn asosida bajariladi.

TESKARI TUSHGAN TOVUSHLAR

I

Bolalik kunlarimdan unutilmas xotira bo‘lib dil tubiga cho‘kkan quvonch lahzalaridan biri uyimizga patefon kelgani edi. O‘sha patefondan eshitgan qo‘shiqlarim hamon qulog‘imdan ketmaydi. Lutfixonim Sarimsoqova maromiga yetkazib aytgan katta ashulani unutmayman: *Xulqi xush yo‘q sen kabi jonona, aynalsin quling*. Qo‘shiq aynan shunday aytilgan edi. *Aylansin emas, aynalsin quling!* Farg‘onada *aynalay* degan so‘zni har kun eshitganim uchun menga u erish tuyilmagan. Aksincha, Toshkentga kelib, ayollarning *aylanay* degani meni hayron qilgan edi. Keyinchalik Furqatning o‘sha g‘azalini topib o‘qiganimda yana ajablandim. Bu so‘z hozirgi imlo qoidasiga ko‘ra *aylansin quling* tarzida yozilgan. Lekin qo‘qonlik Furqat o‘zi qanday yozgan va aslida qaysi shakl to‘g‘ri?

II

Ogahiyning bir g‘azali shunday boshlanadi:

Yuzing ochkim, quyosh sadqang bo‘lib boshingdan aylansin

Yangi oy yuz tavoze ko‘rguzib qoshingdan aylansin.

Mumtoz she‘riyatimizning nodir namunasi bo‘lgan bu g‘azalni ko‘p hofizlarimiz turli ohangda ijro etganlar. Toshkentlik Orif Alimahsumov *aylansin* deb aytgan bo‘lsa, farg‘onalik Alijon Erkayev *aynalsin* shaklida ijro etgan. Toshkentlik ayollarning *aylanay* deyishi ham meni hayron qoldirgan edi. Yana savol: qay biri to‘g‘ri? Biz turli shevalarda turlicha aytamiz. Buxoroda *aylonayin*, Xorazmda *aynanayin*, vodiya *aynalay* deyiladi. Aslida qanday ekanini Hazrat Navoiydan so‘raymiz. Javob shunday: *Muztarib ko‘nglim aro ul yuz xayoli aylanur,*

Mavjlig‘ suda quyosh aksi nechukkim chayqalur.

III

Tilimizda bu kabi tovush almashgan so‘zlar ko‘p. Almashuvning bir turi aytish qiyin bo‘lgani uchun majburiyat yuzasidan sodir bo‘lgan. *Kift, qulf, avf, bo‘yra, kiprik* so‘zlari aslida *kitf, qufl, afv, bo‘ryo, kirpik* bo‘lgan. *Yomg‘ir* aslida *yog‘mur*. *Yog‘mak, yog‘in* shu o‘zakdan. Aytish oson bo‘lsin uchun *yomg‘irga* aylandi. *Tuproqni* ham qulaylik yuzasidan *turpoq* deymiz. Lekin ko‘pgina tovush almashuvi, yozuvda harf almashuvi ixtiyorsiz, yana ham to‘g‘rirog‘i, so‘zga e‘tiborsizlikdan yuz beradi. *Saltanat* ismining *Santalatga*, *Maryamxonning Mayramxonga*, *Nazrullaning Narzullaga* aylanib qolgani bunga misol bo‘ladi. *Sumalakni* turkistonlik o‘zbeklar *sulamak* deydilar.

IV

Tilimizda *o'rgilay* degan so'z bor. *Aylanay* ma'nosida. Lekin aslida *o'grilay* bo'lishi kerak. Chunki orqaga qaraganda biz *o'rgilmaymiz*, balki *o'girilamiz*. *Aylanish* va *o'grilish* bir mazmunli so'zlar. Lekin *o'grilish* demakka til qovushmaydi, shu bois bu so'z bir shevada *o'rgilish*, yana bir shevada *o'vrilish*, *evrilish* bo'lgan. *O'g'irlik* so'zi ham shunday. U ham ikki tovush o'rin almashib *o'g'irlikka* aylandi. Bu noto'g'ri. *O'g'ir* – don-dun maydalaydigan uzun yog'och hovon. Uni *keli* deb ham aytamiz. O'g'irlik qilish o'g'ir vazifasini bajarish, tuyish, yanchish bo'ladi. Afsuski, o'g'irlik lug'atlarimizga kirib qonunlashdi. Agar o'g'irlikni o'g'irlik desak, to'g'irlikni ham to'g'irlik deyishimiz kerak bo'ladi.

Siz bu fikrga shubha qilishingiz tayin. To'g'ri qilasiz. Ishtiboh yo'q yerda tafakkur yo'q.

Erkin Vohidov

8. (Bilish – 5 ball) Matnda aks etgan ma'lumot berilgan javob(lar)ni aniqlang.

A) So'zlarda sodir bo'lgan tovush almashinuvi uning mazmuniga hech qanday ta'sir ko'rsatmaydi.

B) Tovush almashish hodisasi atoqli otlar tarkibidagi shaxs nomlarida sodir bo'lgan.

C) Adabiyotimizning yetuk namoyandalari ham ayrim so'zlarning yozilishida xatoliklarga yo'l qo'yishgan.

D) Ayrim chet tilidan o'zlashgan so'zlarning talaffuzi qiyin bo'lganligi bois ularning nutqda o'zgarishi kuzatiladi.

E) Hofizlarimiz g'azallarni kuyga solib ijro etishda ayrim so'zlarning shevaga xos variantidan foydalanishgan.

Javob:

--	--	--	--	--

9. (Qo'llash – 10 ball) Matn qismlari o'rtasidagi mazmuniy bog'liqliklarga e'tibor qiling va qaysi qismda takroriy fikr mavjudligini aniqlang.

A) II qismda takrorlangan

B) I qismda takrorlangan

C) IV qismda takrorlangan

D) III qismda takrorlangan

Javob:

--

10. (Mulohaza – 20 ball, kengaytirilgan) Ona tilimizning sofligini saqlab qolish uchun qanday taklif bera olasiz? Takliflaringizni 40 – 50 ta so'z bilan ifodalang.

Javob:

4-MATN (ona tili)

Ilmiy-ommabop matn

8 – 10-savollar matn asosida bajariladi.

EI EGASIZ BO‘LMAS, TO‘N – YOQASIZ

I

To‘n – oldi ochiq uzun ustki kiyim bo‘lib, Mahmud Koshg‘ariyning “Devonu lug‘otit turk” asarida ham bu nomning keltirilganligi uning qadimdan mavjud ekanligidan dalolat beradi. “To‘n” so‘zi turkiy tillarda nihoyatda keng tarqalgan kiyim nomi bo‘lib, tatar tilida ton, turk tilida don – to‘n, etik, oyoq kiyimi, qirg‘iz tilida esa ayollarning yozgi ust kiyimi ma’nosini ifodalashi qayd etilgan. Bu so‘zning turli xil kiyim nomlarini anglatishi uning xomashyoga ko‘ra nomlanganini taxmin qilishimizga asos bo‘ladi. Ba’zi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, to‘n so‘zi “teri” ma’nosini anglatgan.

II

O‘zbek madaniyatida to‘n kiyim ustidan kiyiladigan, ichiga paxta solib qavilgan uzun milliy kiyim bo‘lib, alohida qiymatga ega. Chunki o‘zbeklarning ko‘pgina urf-odat va marosimlarida, xususan, o‘g‘il chaqaloqqa bag‘ishlab o‘tkaziladigan beshik to‘yi marosimida, ko‘pincha xonadonning katta yoshli vakillari tomonidan chaqaloqqa zarbof choponcha kiydirib qo‘yiladi. To‘y marosimlarida kelin xonadoni tomonidan yuboriladigan sarpolarda to‘n yuboriladi. Motam marosimlarida azali xonadonning erkak a‘zolari chopon (to‘n) kiyadilar. Bundan shu narsa aniq bo‘ladiki, o‘zbek madaniyatida chopon (to‘n) inson tug‘ilganidan so‘ng hayotining barcha onlarida unga hamrohlik qiladi.

III

To‘nning yozda issiqdan asrash va qishda sovuqdan himoyalashdagi eng qulay ustki kiyim ekanligi ham o‘zbek madaniyatida bu kiyimning o‘rnini qat’iylashtiradi. Yoqa to‘n uchun eng zaruriy qism hisoblanadi, beqasamdan va boshqa matolardan to‘n tikilganda yoqasiga paxta solmay yoxud boshqa joyiga nisbatan juda yupqa qilib paxta solib, mayda qilib, qayta-qayta qavib tikish orqali yoqa qotiriladi. Ko‘p ishlov berilgan to‘n yoqasi boshqa qismlariga nisbatan juda mustahkam bo‘lib, kiyim eskirib, hammayog‘i yirtilib ketsa ham, yoqasi butun qoladi.

IV

To‘n yoqasi boshqa qismlariga nisbatan juda mustahkam bo‘ladi. Kiyim eskirib, hammayog‘i yirtilib ketsa ham, yoqasi butun qoladi. Maqolda to‘n yoqasining shu xususiyatga egaligi muhim sanalgani kabi el-yurtda yaxshi tarbiyalangan, sog‘lom, bilimli rahbarning bo‘lishi zaruriy shart qilib ko‘rsatilgan. Maqollar shu tilda so‘zlashuvchi xalqning madaniyatini, an‘analari va tarixini, milliy o‘zligi va o‘ziga xosligini namoyon qiluvchi qimmatli merosdir. Ularning tili va mazmunini tahlil qilish uni yaratuvchi xalqning qarashlari, qadriyatlar va madaniyatini o‘rganishda asosiy vosita bo‘lib xizmat qiladi.

8. (Bilish – 5 ball) Matnda aks etgan ma'lumot berilgan javob(lar)ni aniqlang.

A) Hayotimiz davomida bizga hamrohlik qiluvchi to'n yozda issiqdan, qishda sovuqdan himoyalaydi.

B) Ko'p qavilishi natijasida to'n yoqasi boshqa qismlariga nisbatan juda mustahkam bo'ladi.

C) Faqat motam marosimlaridagina azali xonadonning erkaklari chopon (to'n) kiyadilar.

D) O'g'il chaqaloqqa bag'ishlab o'tkaziladigan beshik to'yi marosimida bolaning otanasiga zarbof chopon hadya qilinadi.

E) Turli matolardan tikilgan to'n barining orqa qismiga doim chevarning ismi yoziladi.

Javob:

--	--	--	--	--

9. (Qo'llash – 10 ball) Matn qismlari o'rtasidagi mazmuniy bog'liqliklarga e'tibor qiling va qaysi qismda takroriy fikr mavjudligini aniqlang.

A) II qismda takrorlangan

B) I qismda takrorlangan

C) IV qismda takrorlangan

D) III qismda takrorlangan

Javob:

10. (Mulohaza – 20 ball, kengaytirilgan) Milliy liboslarimizni yanada keng targ'ib etish uchun qanday chora-tadbirlar qo'llash kerak? Takliflaringizni 40 – 50 ta so'z bilan ifodalang.

Javob:

5-MATN (ona tili)

Ilmiy-ommabop matn

8 – 10-savollar matn asosida bajariladi.

Navoiy “Xamsa”si

I

Sharq mumtoz adabiyotining yuksak an’anasi bo‘lmish xamsanavislik buyuk ozarbayjon shoiri Nizomiy Ganjaviydan boshlanib, Xisrav Dehlaviy, Abdurahmon Jomiy va Alisher Navoiy asarlari bilan davom qildi.

“Xamsa” – arabcha “beshlik” ma’nosini bildirib, bu nom uzviy ketma-ketlikda jamlangan besh dostonidan iborat majmuaga nisbatan ishlatilgan. Navoiy “Xamsa”si salafalaridan farqli o‘laroq, ilk bor turkiy tilda yaratildi. Xamsachilik an’anasiga ko‘ra, Navoiygacha bo‘lgan barcha xamsalar fors-tojik tilida yaratilgan edi.

II

Navoiy 1483-yilda “Xamsa” yozishga kirishib, ikki yarim yil mobaynida, salafalaridan farqli o‘laroq, asarni ilk bor turkiy tilda yozib tugatdi. Shoir dostonlari mavzu ko‘lami keng va g‘oyaviyligi jihatidan xilma-xil. “Hayrat ul-abror”da pand-nasihat, “Layli va Majnun” va “Farhod va Shirin” dostonlarida haqiqiy ishq, “Sab’ayi sayyor”da shohlik va oshiqlikning bir tanga sig‘masligi, “Saddi Iskandariy”da adolatli shoh g‘oyasi ilgari surilgan. Navoiy o‘zigacha yaratilgan xamsalardagi ayrim an’analarni o‘zgartirdi. Jumladan, “Farhod va Shirin” dostonida Farhod obrazini asosiy o‘ringa olib chiqdi, ungacha Xusrav bosh qahramon sanalgan. Navoiy Farhod siymosida komil inson haqidagi qarashlarini aks ettirdi.

III

Navoiy “Xamsa”sining o‘ziga xos jihatlaridan biri dostonlarda ilmiy timsollarning mavjudligidir. Ilm-fanga bolalikdan qiziqqan shoir “Farhod va Shirin”da robotlar tizimini yovuz kuchlar quroli sifatida, “Sab’ayi sayyor”da 35-45 km tezlikda yura oladigan “Sariyus sayr” nomli ulov, “Saddi Iskandariy”da Mallu qo‘shiniga qarshi ishlatilgan sirli qurol – atom bombasi, shuningdek, Iskandarning olimlarga shishadan quti yasatib, suv ichidagi baliqlar hayotini o‘rganishi – suvosti kemasining xayoliy chizmalari sifatida talqin qilinadi. Agar Navoiy “Xamsa”da ilgari surgan barcha ilmiy kashfiyotlar tadqiq qilinsa, shoirning yaxshigina olim-u kashfiyotchi ekanligiga shubha qolmaydi.

IV

Navoiy “Xamsa”si juda qisqa vaqtda yaratilgan bo‘lsa-da, dostonlarning puxta tuzilgani, voqea-hodisalarning izchil rivojlanishi, asar qahramonlarining har bir xatti-harakati, ichki olami ijtimoiy va ruhiy jihatdan asoslanganligi diqqatga sazovordir.

Navoiy qahramonlari asrlar davomida necha-necha avlodlar uchun odob-axloq va odamiylikda, xalqparvarlik va jasoratda o‘rnak bo‘ladigan yorqin badiiy siymolardir. Shoirning bu shoh asari mana besh asrki, hali ochilmagan qo‘riq, bag‘rida dur-u javohirlarni yashirgan sirli xazinadir. Kelajak avlod yana yuzlab yillar davomida bu xazinadan bahramand bo‘ladi, undagi qahramonlar hayotini o‘zlari uchun dasturilamal qiladilar.

8. (Bilish – 5 ball) Matnda aks etgan ma'lumot berilgan javob(lar)ni aniqlang.

A) Abdurahmon Jomiyning asari besh emas yetti dostonidan iborat bo'lib, "Haft avrang" deb nomlangan.

B) Navoiyning "Xamsa" asaridagi dostonlarning mukammal nasriy matnlari tuzilib keng tirajda nashr qilingan.

C) Iskandar devorining qurilishi "Xamsa"da ilgari surilgan ilmiy kashfiyotlardan biri sifatida aks etgan.

D) Navoiy "Xamsa"sidagi o'nlab ilmiy ixtirolar shoirning kashfiyotchiligidan dalolat.

E) Navoiy nazdida Xusrav ham shoh, ham komil inson – haqiqiy ishq sohibi bo'la olmas edi.

Javob:

9. (Qo'llash – 10 ball) Matn qismlari o'rtasidagi mazmuniy bog'liqliklarga e'tibor qiling va qaysi qismda takroriy fikr mavjudligini aniqlang.

A) III qismda takrorlangan

B) IV qismda takrorlangan

C) I qismda takrorlangan

D) II qismda takrorlangan

Javob:

10. (Mulohaza – 20 ball, kengaytirilgan) Navoiy asarlariga tengdoshlaringizning qiziqishi ortishi uchun qanday amaliy takliflar bera olasiz? Takliflaringizni 50 – 60 ta so'z bilan ifodalang.

Javob:

6-MATN (ona tili)

Ilmiy-ommabop matn

8 – 10-savollar matn asosida bajariladi.

KALTAMINOR

I

Hozirda Ko‘hna Xiva shahrini bu me‘moriy yodgorliksiz tasavvur qilish qiyin. Kaltaminor Xiva shahridagi Ichan qal‘a hududida joylashgan bo‘lib, shahar ramziy belgisi sifatida tan olingan. U 1990-yilda YUNESKOning Butunjahon merosi obyektlari ro‘yxatiga kiritilgan. 1996-1997-yillarda yodgorlik Xiva shahrining 2500 yilligi arafasida ta‘mirlangan. XIX asrning betakror naqsh va yozuvlari qayta tiklangan, bu esa minoraga o‘zining mahobatli qiyofasini qaytargan. Uning o‘lchami va noyob bezaklari kishini hayratga solmasdan qo‘ymaydi.

II

Kaltaminor Muhammad Aminxon madrasasining old tomonida joylashgan va ba‘zan uning bir qismi deya e‘tirof etiladi. O‘zbekistondagi eng baland o‘rta asr minoralari ichida 6-o‘rinda turadi. Minoraning ikkinchi qavatidan boshlab madrasa bilan bog‘langan ko‘prikcha orqali yuqoriga chiqish mumkin. Ichkarisida yuqoriga olib chiquvchi yog‘och zinapoya mavjud. Bu zinapoya tez-tez ta‘mir lab turilgan. Minora poydevori 15 metr chuqurlikda joylashgan, uning diametri 14,5 metrni, balandligi 29 metrni tashkil qiladi. Minora kesik konus shaklida. Dinamik qisqarishiga qarab xulosa qilinsa, bitganidan so‘ng uning balandligi 100 metr ga yetib, O‘rta Osiyodagi eng katta va baland minora bo‘lishi mumkin edi. Ammo minoraning qurilishi oxiriga yetkazilmagan, u xuddi bahaybat sirli bochkaga o‘xshab qolgan. Shunga ko‘ra unga “Kalta minora” deb nom berilgan.

III

U tashqi tomoni sirlangan koshin mozaika va mayolika bilan qoplangan yagona minoradir. Koshinlarida to‘q yashil, ko‘k va oq ranglar ustunlik qiladi, ba‘zi naqshlar firuza rangga ega. Quyosh nuri har qanday jism rangini o‘zgartiradi, ya‘ni oqartiradi yoki ochiq tusga kirgizadi. Bu holat minorada sezilmaydi. Mana qancha vaqt o‘tgan bo‘lsa ham xuddi yangi qurilganday saqlanib turibdi. Minora tashqi devorlarida faqat fors tilida ishlatiladigan harfdan iborat qayta tiklangan yozuvlar mavjud. Minora qurilishi 1852-yilda boshlanib, balandligi 29 metr ga yetgach, birdan to‘xtatiladi. Dinamik qisqarishiga qarab xulosa qilinsa, bitganidan so‘ng uning balandligi 100 metr ga yetib, O‘rta Osiyodagi eng katta va baland minora bo‘lishi mumkin edi. Xivalik tarixchi va yozuvchi Ogahiyning yozishicha, qurilish tashabbuskori Muhammad Aminxon 1855-yilda Seraxs yaqinidagi jangda halok bo‘lgani sababli qurilish tugallanmagan.

IV

Xalq orasida Kaltaminor bilan bog‘liq ko‘plab afsonalar uchraydi. Ulardan biriga ko‘ra, Xiva xoni tepasidan Buxoroyi azim ko‘rinib turadigan ulkan va baland minora qurishni buyuradi. Bundan xabar topgan Buxoro amiri ustalar bilan kelishib, Buxoroda ham shunday minorani bunyod etishni rejalashtiradi. Buni sezib qolgan Xiva xoni minora bitgandan keyin ustalarni minoradan tashlashni buyuradi. Xon bunday minora

boshqa joyda takrorlanishini istamasdi. Ustalar bu haqda bilib qolgach, xonning buyrug‘i haqida g‘ishtga yozib, tepada ishlayotgan Katta ustaga yetkazishadi. U esa o‘limdan qutulib qolish uchun o‘ziga qanot yasab uchib ketgan, shu sababli minora oxirigacha qurilmasdan qolib ketgan, deyishadi.

Shunday qilib, afsonaviy minora hali-hanuz sayyohlar diqqatini o‘ziga tortib kelmoqda.

8. (Bilish – 5 ball) Matnda aks etgan ma’lumot berilgan javob(lar)ni aniqlang.

A) Kaltaminor qurilganidan buyon qariyb ikki asrga yaqin vaqt o‘tdi.

B) Kaltaminor Yer sayyorasida qurilishi yakunlanmay qolgan yagona yodgorlikdir.

C) Minora xivalik shoir, tarixchi va davlat arbobi Muhammad Rizo Ogahiy boshchiligida qurilgan.

D) Minoraning qurilishi tugallanmaganligi bois unga “Kalta minora” deb nom berishgan.

E) Kaltaminorday minora boshqa hech qayerda qurilmasligi uchun uning bosh quruvchisi qatl etilgan.

Javob:

--	--	--	--	--

9. (Qo‘llash – 10 ball) Matn qismlari o‘rtasidagi mazmuniy bog‘liqliklarga e’tibor qiling va qaysi qismda takroriy fikr mavjudligini aniqlang.

A) III qismda takrorlangan

B) IV qismda takrorlangan

C) II qismda takrorlangan

D) I qismda takrorlangan

Javob:

10. (Mulohaza – 20 ball, kengaytirilgan) Yurtimizda turizmni rivojlantirish, shuningdek, Xivaga sayyohlarni yanada ko‘proq jalb etish uchun qanday takliflar bera olasiz? Takliflaringizni 40 – 50 ta so‘z bilan ifodalang.

Javob: _____

7-MATN (ona tili)

Ilmiy-ommabop matn

8 – 10-savollar matn asosida bajariladi.

KALTAMINOR

I

Hozirda Ko‘hna Xiva shahrini bu me‘moriy yodgorliksiz tasavvur qilish qiyin. Kaltaminor Xiva shahridagi Ichan qal‘a hududida joylashgan bo‘lib, shahar ramziy belgisi sifatida tan olingan. U 1990-yilda YUNESKONing Butunjahon merosi obyektlari ro‘yxatiga kiritilgan. U O‘zbekistondagi eng baland o‘rta asr minoralari ichida 6-o‘rinda turadi. 1996-1997-yillarda yodgorlik Xiva shahrining 2500 yilligi arafasida ta‘mirlangan. XIX asrning betakror naqsh va yozuvlari qayta tiklangan, bu esa minoraga o‘zining mahobatli qiyofasini qaytargan.

II

Kaltaminor Muhammad Aminxon madrasasining old tomonida joylashgan va ba‘zan uning bir qismi deya e‘tirof etiladi. U O‘zbekistondagi eng baland o‘rta asr minoralari ichida 6-o‘rinda turadi. Minoraning ikkinchi qavatidan boshlab madrasa bilan bog‘langan ko‘prikcha orqali yuqoriga chiqish mumkin. Ichkarisida yuqoriga olib chiquvchi yog‘och zinapoya mavjud. Bu zinapoya tez-tez ta‘mirlab turilgan. U tashqi tomoni sirlangan koshin mozaika va mayolika bilan qoplangan yagona minoradir. Uning o‘lchami va noyob bezaklari kishini hayratga solmasdan qo‘ymaydi. Koshinlarida to‘q yashil, ko‘k va oq ranglar ustunlik qiladi, ba‘zi naqshlar firuza rangga ega. Quyosh nuri har qanday jism rangini o‘zgartiradi, ya‘ni oqartiradi yoki ochiq tusga kirgizadi. Bu holat minorada sezilmaydi. Mana qancha vaqt o‘tgan bo‘lsa ham xuddi yangi qurilganday saqlanib turibdi. Minora tashqi devorlarida faqat fors tilida ishlatiladigan harfdan iborat qayta tiklangan yozuvlar mavjud.

III

Minora poydevori 15 metr chuqurlikda joylashgan, uning diametri 14,5 metrni, balandligi 29 metrni tashkil qiladi. Minora kesik konus shaklida. Dinamik qisqarishiga qarab xulosa qilinsa, bitganidan so‘ng uning balandligi 100 metrga yetib, O‘rta Osiyodagi eng katta va baland minora bo‘lishi mumkin edi. Ammo minora qurilishi oxiriga yetmay qolganligi sababli, u xuddi bahaybat sirli bochkaga o‘xshab qolgan. Shunga ko‘ra unga “Kalta minora” deb nom berilgan. Xivalik tarixchi va yozuvchi Ogahiyning yozishicha, minora qurilishi 1852-yilda boshlanib, qurilish tashabbuskori Muhammad Aminxon 1855-yilda Seraxs yaqinidagi jangda halok bo‘lgani sababli tugallanmay qolgan.

IV

Xalq orasida Kaltaminor bilan bog‘liq ko‘plab afsonalar uchraydi. Ulardan biriga ko‘ra, Xiva xoni tepasidan Buxoroyi azim ko‘rinib turadigan ulkan va baland minora qurishni buyuradi. Bundan xabar topgan Buxoro amiri ustalar bilan kelishib, Buxoroda ham shunday minorani bunyod etishni rejalashtiradi. Buni sezib qolgan Xiva xoni minora bitgandan keyin ustalarni minoradan tashlashni buyuradi. Xon bunday minora boshqa joyda takrorlanishini istamasdi. Ustalar bu haqda bilib qolgach, xonning buyrug‘i haqida g‘ishtga yozib, tepada ishlayotgan Katta ustaga yetkazishadi. U esa

o'limdan qutulib qolish uchun o'ziga qanot yasab uchib ketgan, shu sababli minora oxirigacha qurilmasdan qolib ketgan, deyishadi.

Shunday qilib, afsonaviy minora hali-hanuz sayyohlar diqqatini o'ziga tortib kelmoqda.

8. (Bilish – 5 ball) Matnda aks etgan ma'lumot berilgan javob(lar)ni aniqlang.

A) Minora ichidagi yog'och zinapoya tez-tez ta'mirlab turilgan.

B) Kaltaminorning bosh ustasi xonning g'azabiga uchrab, qatl etilgan.

C) Minoraga quyosh nurlari tik tushganligi sababli koshinlardagi yozuvlar asl rangini yo'qotgan.

D) Qurilish tashabbuskori Muhammad Aminxon jangda halok bo'lgani sabab minora bitmay qolgan.

E) Afsonaga ko'ra, minoraning bosh ustasi Xiva malikasiga ko'ngil qo'ygani uchun xon tomonidan qatl etilgan.

Javob:

9. (Qo'llash – 10 ball) Matn qismlari o'rtasidagi mazmuniy bog'liqliklarga e'tibor qiling va qaysi qismda takroriy fikr mavjudligini aniqlang.

A) II qismda takrorlangan

B) III qismda takrorlangan

C) IV qismda takrorlangan

D) I qismda takrorlangan

Javob:

10. (Mulohaza – 20 ball, kengaytirilgan) Yurtimizdagi tarixiy yodgorliklarni asrab-avaylash va ularni yoshlar orasida yanada ommalashtirish uchun qanday takliflar bera olasiz? Takliflaringizni 40 – 50 ta so'z bilan ifodalang.

Javob: _____

8-MATN (ona tili)

Ilmiy-ommabop matn

8 – 10-savollar matn asosida bajariladi.

TOG‘LAR

I

Yer yuzasining tekisliklaridan yakka yoki qator bo‘lib ko‘tarilib turgan baland joylari tog‘lar deyiladi. Tog‘lar turli yo‘nalishda, har xil masofada to‘g‘ri chiziq yoki yoysimon shaklda cho‘zilgan bo‘ladi. Tog‘larning balandligi dengiz sathidan bir necha km gacha ko‘tarilgan bo‘ladi. Tog‘li joylarda tizmalar, yakka tog‘lar, vodiylar, keng soylıklar ham mavjud bo‘ladi. Tog‘ tizmalari har ikki tomondagi yon bag‘irlari tik bo‘lgan, uzunasiga cho‘zilgan yirik relyef shakllaridir. Tog‘lar bugungi kunda dunyo landshaftining beshdan birini tashkil qiladi va dunyo aholisining o‘ndan bir qismini uy bilan ta‘minlaydi.

II

Tog‘larning balandligi dengiz sathidan bir necha km gacha ko‘tarilgan bo‘ladi. Masalan, Yer sharining eng baland nuqtasi Himolay tog‘idagi Jomolungma (Everest) cho‘qqisining balandligi 8848 m. Tog‘ relyefi o‘ziga xos bo‘lib, u tik, muzlik hosil qiluvchi qirlar, piramidasimon cho‘qqilar, o‘tkir qirrali tog‘ tepalari, tog‘orasimon vodiylardan iborat bo‘ladi. Bunday tuzilishdagi tog‘larga Kavkaz, Pomir, Tyanshan, Himolay, Alp, Kordilyera tog‘larini misol qilish mumkin.

Olimlarning tadqiqotlariga ko‘ra, hatto dengizlar tubida ham tog‘lar mavjud, shuningdek, quruqlikka qaraganda okeanlarda ularni ko‘proq uchratish mumkin. Ba‘zi orollar suvdan chiqadigan tog‘larning cho‘qqilaridir.

III

Tog‘lar 3 turga, ya‘ni tektonik, erozion va vulkanik turlarga bo‘linadi. Tektonik tog‘lar Yer plitalarining o‘zaro kuchli urilishi, siljishi va birikishidan ko‘tariladi. Cho‘qqilari tik va baland, tizmalari uzun va yoysimon bo‘ladi. Bunday tog‘lar asosan yosh tog‘lar sanalib, ularda zilzilalar tez-tez sodir bo‘ladi. Himolay va Alp tog‘lari shular jumlasidandir.

Vulkanik tog‘lar yer ostidagi vulqonlar otilishi natijasida yuzaga ko‘tarilib chiqqan lava qatlamlarining keyinchalik qotishidan hosil bo‘ladi, odatda shakli konussimon va cho‘qqisida krateri (og‘iz) bo‘ladi. Bunday tog‘larga Fudziyama, Vezuviy, Etna va Klیمانjanolarni misol qilish mumkin.

Eroziyon tog‘lar uzoq vaqt davomida suv, shamol, muzliklar yoki boshqa tashqi kuchlar ta‘sirida yemirilib shakllangan tog‘lardir. Avval baland va yaxlit bo‘lgan tog‘ jinslari vaqt o‘tishi bilan yemiriladi, parchalangan holda pastlab boradi. Natijada, qirrali, g‘ovak, notekis shaklli tog‘lar hosil bo‘ladi. Ularning cho‘qqilari yumaloq yoki yemirilgan bo‘lib, tik cho‘qqilar kam uchraydi, daryo vodiylari, jarliklar ko‘p bo‘ladi, ko‘pincha qadimgi tog‘ tizmalari hisoblanadi. Bularga Ural va Appalachi tog‘lari kiradi.

IV

Tog‘lar tabiatdagi eng go‘zal joylardan biridir. Olimlar yaqin-yaqingacha ularning vazifalarini bilishmasdi. Ilm-fan taraqqiy etganidan so‘ng ularning bir qancha vazifalari borligi aniqlandi. Jumladan, tog‘lar o‘zining shakli va yer ostiga chuqur kirib borgani sababli, yer qatlamlari surilib ketishining oldini olib, qoziq sifatida ularni ushlab

turadi. Tabiiy boyliklarning shakllanishida muhim. O‘simlik va hayvonot olami uchun ajoyib muhit sanaladi. Ulardagi tog‘ jinslari yemirilishidan unumdor tuproq paydo bo‘ladi. Tog‘larda insoniyat uchun eng zarur bo‘lgan chuchuk suvning 80 foizi to‘planadi, shuningdek, ular tabiiy to‘siq bo‘lib, ayrim hududlarni shamol va sovuqdan himoyalaydi.

8. (Bilish – 5 ball) Matnda aks etgan ma’lumot berilgan javob(lar)ni aniqlang.

- A) Tog‘larning qanday paydo bo‘lganligi haligacha insoniyat uchun sir bo‘lib qolmoqda.
- B) Tog‘lar yer qatlamlari surilib ketishining oldini olib, qoziq sifatida ularni ushlab turadi.
- C) Tog‘ cho‘qqilari aviatsiya sohasida yo‘nalishni belgilashda muhim sanaladi.
- D) Tog‘ning balandligini hisoblashda dengiz joylashuvi asosiy mezon bo‘lib xizmat qiladi.
- E) Tog‘da o‘sadigan o‘simlik yoki hayvonlar boshqa joylarda uchramaydi.

Javob:

--	--	--	--	--

9. (Qo‘llash – 10 ball) Matn qismlari o‘rtasidagi mazmuniy bog‘liqliklarga e‘tibor qiling va qaysi qismda takroriy fikr mavjudligini aniqlang.

- A) IV qismda takrorlangan
- B) I qismda takrorlangan
- C) III qismda takrorlangan
- D) II qismda takrorlangan

Javob:

10. (Mulohaza – 20 ball, kengaytirilgan) O‘zbekistonda ekologik muhitni asrab qolish maqsadida tog‘ turizmini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish uchun qanday takliflar bera olasiz? Takliflaringizni 40 – 50 ta so‘z bilan ifodalang.

Javob:

9-MATN (ona tili)

Ilmiy-ommabop matn

8 – 10-savollar matn asosida bajariladi.

TOG‘LAR

I

Yer yuzasining tekisliklaridan yakka yoki qator bo‘lib ko‘tarilib turgan baland joylari tog‘lar deyiladi. Tog‘lar turli yo‘nalishda, har xil masofada to‘g‘ri chiziq yoki yoysimon shaklda cho‘zilgan bo‘ladi. Tog‘li joylarda tizmalar, yakka tog‘lar, vodiylar hamda keng soylıklar uchraydi. Tog‘ relyefi o‘ziga xos bo‘lib, tik, muzliklar hosil qiluvchi qirlar, piramidasimon cho‘qqilar, o‘tkir qirrali tepaliklar hamda tog‘orasimon vodiylardan iborat bo‘ladi. Bunday tuzilishdagi tog‘larga Kavkaz, Pomir, Tyanshan, Himolay, Alp, Kordilyera tog‘larini misol qilish mumkin. Tog‘lar tabiiy boyliklarning shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Ular o‘simlik va hayvonot olami uchun qulay hamda boy tabiiy muhit hisoblanadi.

II

Tog‘lar balandligi dengiz sathidan 200 metrdan bir necha kmga yetadi. Masalan, Yer sharining eng baland nuqtasi – Himolay tog‘laridagi Jomolungma (Everest) cho‘qqisi bo‘lib, uning balandligi 8848 metrni tashkil etadi. Olimlarning tadqiqotlariga ko‘ra, tog‘lar nafaqat quruqlikda, balki dengiz va okeanlar tubida ham mavjud. Hatto ularni quruqlikka nisbatan okeanlarda ko‘proq uchratish mumkin. Ayrim orollar esa suv yuzasiga chiqib turgan suvosti tog‘larining cho‘qqilaridir. Tog‘lar bugungi kunda dunyo landshaftining beshdan birini tashkil qiladi va dunyo aholisining o‘ndan bir qismini uy bilan ta‘minlaydi.

III

Tog‘lar 3 turga, ya‘ni tektonik, erozion va vulkanik turlarga bo‘linadi. Tektonik tog‘lar Yer plitalarining o‘zaro kuchli urilishi, siljishi va birikishidan ko‘tariladi. Cho‘qqilari tik va baland, tizmalari uzun va yoysimon bo‘ladi. Bunday tog‘lar asosan yosh tog‘lar sanalib, ularda zilzilalar tez-tez sodir bo‘ladi. Himolay va Alp tog‘lari shular jumlasidandir.

Vulkanik tog‘lar yer ostidagi vulqonlar otilishi natijasida yuzaga ko‘tarilib chiqqan lava qatlamlarining keyinchalik qotishidan hosil bo‘ladi, odatda shakli konussimon va cho‘qqisida krateri (og‘iz) bo‘ladi. Bunday tog‘larga Fudziyama, Vezuviy, Etna va Klimanjanolarni misol qilish mumkin.

Eroziyon tog‘lar uzoq vaqt davomida suv, shamol, muzliklar yoki boshqa tashqi kuchlar ta‘sirida yemirilib shakllangan tog‘lardir. Avval baland va yaxlit bo‘lgan tog‘ jinslari vaqt o‘tishi bilan yemiriladi, parchalangan holda pastlab boradi. Natijada, qirrali, g‘ovak, notekis shaklli tog‘lar hosil bo‘ladi. Ularning cho‘qqilari yumaloq yoki yemirilgan bo‘lib, tik cho‘qqilar kam uchraydi, daryo vodiylari, jarliklar ko‘p bo‘ladi, ko‘pincha qadimgi tog‘ tizmalari hisoblanadi. Bularga Ural va Appalachi tog‘lari kiradi.

IV

Tog‘lar tabiatdagi eng go‘zal joylardan biridir. Olimlar yaqin-yaqingacha ularning vazifalarini bilishmasdi. Ilm-fan taraqqiy etganidan so‘ng ularning bir qancha vazifalari borligi aniqlandi. Jumladan, tog‘lar o‘zining shakli va yer ostiga chuqur kirib

borgani sababli, yer qatlamlari surilib ketishining oldini olib, qoziq sifatida ularni ushlab turadi. Tog‘lar tabiiy boyliklarning shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Ular o‘simlik va hayvonot olami uchun qulay hamda boy tabiiy muhit hisoblanadi. Tog‘lardagi tog‘ jinslari yemirilishidan unumdor tuproq paydo bo‘ladi. Tog‘larda insoniyat uchun eng zarur bo‘lgan chuchuk suvning 80 foizi to‘planadi, shuningdek, ular tabiiy to‘siq bo‘lib, ayrim hududlarni shamol va sovuqdan himoyalaydi.

8. (Bilish – 5 ball) Matnda aks etgan ma’lumot berilgan javob(lar)ni aniqlang.

A) Hatto dengizlar tubida ham tog‘lar mavjud, shuningdek, quruqlikka qaraganda okeanlarda ularni ko‘proq uchratish mumkin.

B) Tog‘lar yer yuzining faqat quruqlik qismida joylashgani olimlar tomonidan isbotlangan.

C) Tog‘lar Yerdagi kabi Yerning tabiiy yo‘ldoshi bo‘lmish Oyda ham mavjud.

D) Ural va Appalachi tog‘lari vulkanik tog‘lar sirasiga kiradi.

E) Fudziyama, Vezuviy, Etna va Klimanjano tog‘lari cho‘qqilarida maxsus og‘izlar mavjud.

Javob:

9. (Qo‘llash – 10 ball) Matn qismlari o‘rtasidagi mazmuniy bog‘liqliklarga e’tibor qiling va qaysi qismda takroriy fikr mavjudligini aniqlang.

A) IV qismda takrorlangan

B) II qismda takrorlangan

C) III qismda takrorlangan

D) I qismda takrorlangan

Javob:

10. (Mulohaza – 20 ball, kengaytirilgan) Tog‘li hududlarda suv manbalari, tuproq, o‘simlik va hayvonot olamini saqlab qolish uchun qanday takliflar bera olasiz? Takliflaringizni 40 – 50 ta so‘z bilan ifodalang.

Javob:

10-MATN (ona tili)

Ilmiy-ommabop matn

8 – 10-savollar matn asosida bajariladi.

ZIYORAT TURIZMI

I

“Ziyorat” arabcha soʻz boʻlib – bu odatda muqaddas joylarga tashrif buyurishni bildiradi. Yoki rus tilidagi “palomnik” soʻzi, lotincha “dunyoni kezib yuruvchi dindor” degan maʼnoni beradi. Demak, ziyorat diniy rasm-rusumlarni bajarish uchun insonning turli muqaddas makonlar boʻylab sayohatidir. Ziyoratni shartli ravishda ikki qismga ajratish mumkin: diniy va dunyoviy. Birinchisi ilohiy qadriyatlarga, ikkinchisi umuminsoniy qadriyatlarga asoslanadi. “Xotira va qadrlash” kunida “Motamsaro ona” haykaliga gulchambar qoʻyish, Toshkentdagi qatagʻon qurbonlariga bagʻishlangan “Shahidlar xotirasi majmuasi”ni ziyorat qilishni dunyoviy ziyoratga kiritish mumkin.

II

Ziyorat turizmining ijtimoiy va maʼnaviy ahamiyati shundaki, u maʼnaviy qadriyatlarning rivojlanishiga olib keladi. Muqaddas joylarni ziyorat qilish uchun kelganlar faqatgina aziz avliyolar qabrini ziyorat qilish bilan cheklanmaydilar, albatta. Ular shaharlarning boshqa diqqatga sazovor tarixiy, madaniy obyektlari, meʼmoriy obidalarini ham borib koʻradilar. Mahalliy aholi turmush tarzi, anʼanalari, urf-odatlarini, oʻlmas qadriyatlari, zamonaviy hayoti bilan ham tanishadilar. Shahar va shaharlararo transport hamda kommunikatsiya vositalaridan foydalanadilar. Milliy taniq taomlardan tanovul qilib, milliy liboslar xarid qiladilar. Demak, ziyorat turizmining iqtisodiy-moliyaviy ahamiyati ham katta.

III

Ziyorat diniy rasm-rusumlarni bajarish uchun insonning turli muqaddas makonlar boʻylab sayohati hisoblanadi. Shunga muvofiq, keyingi yillarda Oʻzbekistonda umumiy turizmning bir tarmogʻi sifatida uni rivojlantirish boʻyicha qator chora-tadbirlar amalga oshirildi. Islom dinimiz rivojiga ulkan hissa qoʻshgan ulugʻ ajdodlarimiz maqbaralari obod qilinib, u yerlarda masjid va madrasalar, ziyoratchilar uchun xos mehmonxonalar qurildi va ular atrofida bogʻ-rogʻlar barpo etildi. Bugungi kunda islom madaniyati (sivilizatsiyasi) rivojiga har qachongidan-da koʻproq eʼtibor qaratilmoqda. Oʻzbekistondagi xalqaro islom akademiyasi, Oʻzbekiston Islom sivilizatsiyasi markazi, Toshkent Islom instituti, Mir Arab oliy madrasasi kabi ilmiy-maʼrifiy, oʻquv muassasalarining taʼsis etilishi hadis, kalom, fiqh maktablarining tashkil qilingani fikrimiz dalilidir.

IV

Ajdodlarimizdan meros yuksak islomiy axloqni qaror toptirish, islom ruhi bilan sugʻorilgan barhayot anʼanalarni XXI asr sharoitida munosib davom ettirish maqsadida Oʻzbekiston Xalqaro Islom Akademiyasida ziyorat turizmi elektron integral platformasi yaratildi. Platforma sayt, mobil ilova, audio hamda video yuklamalari, “Oʻzbekiston ziyoratgohlari” foto-albomini oʻz ichiga olgan boʻlib, yurtimizdagi 100 dan ortiq muqaddas maskanlarga bagʻishlangan. Bu obyektlar xalqaro va milliy miqyosi, tarixi, ahamiyati, infratuzilmasi va boshqa sharoitlarni hisobga olgan holda tanlangan. Oʻzbekistondagi barcha muqaddas qadamjolar, madaniy, maʼnaviy boyliklarning

xalqaro tajribaga asoslangan yagona integratsion reyestri va ularning aniq tarixiy materiallarga asoslangan tavsifi yaratildi. Bularning barchasi, shubhasiz, ziyorat turizmi imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Buyuk allomalarni bergan bu muqaddas zamin, yurt chet ellik turistlarni, ayniqsa, ziyoratchi sayyohlarni o‘ziga ohangrabodek tortishi tabiiy.

8. (Bilish – 5 ball) Matn mazmunida aks etgan ma’lumot berilgan javob(lar)ni aniqlang.

- A) Sayyohlar muqaddas joylarga faqatgina aziz avliyolar qabrini ziyorat qilish uchungina tashrif buyuradilar.
- B) Keyingi yillarda O‘zbekistonda ulug‘ ajdodlarimiz maqbaralari obod qilinib, masjid va madrasalar qurildi.
- C) Ziyorat turizmi elektron integral platformasi sayt, mobil ilova, audio hamda video yuklamalari, “O‘zbekiston ziyoratgohlari” foto-albomini o‘z ichiga olgan.
- D) Samarqanddagi Imom al-Buxoriy yodgorlik majmuasini ziyorat qilishni diniy ziyoratga kiritish mumkin.
- E) Yurtimizdagi muqaddas qadamjoldan biri “Shahidlar xotirasi majmuasi”ga bag‘ishlab foto-albom yaratilgan.

Javob:

9. (Qo‘llash – 10 ball) Matn qismlari o‘rtasidagi mazmuniy bog‘liqliklarga e’tibor qiling va qaysi qismda takroriy fikr mavjudligini aniqlang.

- A) IV qismda takrorlangan
- B) II qismda takrorlangan
- C) III qismda takrorlangan
- D) I qismda takrorlangan

Javob:

10. (Mulohaza – 20 ball, kengaytirilgan) Yurtimizda ziyorat turizmini kengroq yo‘lga qo‘yish uchun yana qanday takliflar bera olasiz? Takliflaringizni 40 – 50 ta so‘z bilan ifodalang.

Javob:

Adabiyot

11-SAVOL

1. (Bilish – 10 ball) Qahramonlik mavzusidagi dostonga xos izohni aniqlang.

1. Xalq tomonidan yaratilgan va kitob holida nashr qilingan doston turi bo‘lib, bunga “Qutadg‘u bilig”, Malika Ayyor”, “Shohnoma” dostonlarini kiritish mumkin.

2. Asosida tarixiy voqealar yotadigan, qahramonlar tilida qipchoq lahjasi belgilari ustunlik qiladigan folklor namunasi bo‘lib, bunga “Kuntug‘mish” dostonini kiritish mumkin.

3. Bunday dostonlarda xalqning o‘tmishidagi buyuk voqealar tasvirlanib, muayyan obrazlarning qahramonliklariga asoslanadi. Bunga “Alpomish” dostonini kiritish mumkin.

Javob:

2. (Bilish – 10 ball) Go‘ro‘g‘li turkumi dostonlariga xos izohni aniqlang.

1. Bu dostonda tarqoq elni birlashtirish, yurt farovonligi va tinchligi uchun kurash, nikohga sadoqat, va‘daga vafo qilish motivlari yetakchilik qilib, dostondagi voqealar silsilasining keskin burilishiga aka-ukalar o‘rtasidagi nizo sabab bo‘ladi.

2. Bu dostonda sevgiga sadoqat, soxta do‘stlikning qoralanishi, oilasi parokanda bo‘lgan insonning tushkunlikka tushib, tarki dunyo qilishi va tasodifan podshohlik taxtiga chiqib, oilasini qayta topib, dushmanlaridan qasos olishi voqealari aks etgan.

3. Bu dostonda o‘zga yurtga o‘z muhabbatini izlab ketgan yigitning kutilmaganda asir tushishi, e‘tiqodidan kechishga majburlanishi, oxir-oqibat otasi tomonidan qutqarilib, sevgan yori bilan topishib, murod-maqсадiga erishishi tasvirlangan.

Javob:

3. (Bilish – 10 ball) “Go‘ro‘g‘lining tug‘ilishi” dostoniga xos izohni aniqlang.

1. Dostonda davlat qushi uch marta ham qalandarning boshiga qo‘nib, u taxtga chiqadi va Qalandarxonning davri boshlanadi.

2. Dostonda Zulxumor har kuni kanizaklari bilan birga bozorga qalpoq sotishga chiqar, uning xaridorlari ko‘p edi.

3. Dostondagi yilqiboqar Rustambek Gajdumbekning xos odami edi, shu bois uning singlisi Bibi Hilolni o‘zi dafn qiladi.

Javob:

4. (Bilish – 10 ball) Topishmoq janriga xos izohni aniqlang.

1. Dinimizda o‘rnatilgan qonun-qoidalar, ko‘rsatmalar bo‘lib, ular ikki qism – sanad va matndan tarkib topadi, Markaziy Osiyodan chiqqan mashhur ulamo ularning eng ishonchlilarini to‘plab, mukammal holga keltirgan.

2. She'riy va nasriy usullarda rang-barang mavzularda yaratilib, bu janr kishini topqirlikka, fikrlashga, tez qaror qabul qilishga chorlaydi, tuzilishiga ko'ra bir predmetli va bir necha predmetli turlarga ajratiladi, mavzu ko'lami xilma-xildir.

3. Asrlar davomida xalqimizning donishmandligi, falsafiy qarashlari natijasida shakllangan janr bo'lib, u kishilar nutqini bezaydi, ta'sirchanligini oshiradi, fikrni tushunib olishni osonlashtiradi, ibrat va pand-nasihati mazmunini ifodalaydi.

Javob:

5. (Bilish – 10 ball) Mehnat qo'shiqlariga xos izohni aniqlang.

1. Xalqimizning turli marosimlarida ijro etiladigan qadimiy qo'shiqlar bo'lib, ba'zan fasllar bilan bog'liq mavsumiy jarayonlarni o'zida aks ettiradi. "Choy momo", "Sust xotin" kabi qo'shiqlar shu kabi qo'shiqlardandir.

2. Asosan bolalar tilida kuylanib, zukkolik va hozirjavoblikni talab etuvchi bunday qo'shiqlar sirasiga "Boshginam og'riydi", "Chittigul", "Boychechak" kabilarni kiritish mumkin.

3. Jamoa bo'lib kuylanadigan, kishini kuchli va sabrli bo'lishga o'rgatadigan "Xo'p hayda", "Maydagul", "Xo'sh-xo'sh", "Turey-turey" kabi qo'shiqlar asrlar davomida yaratilgan va hozirda faqat san'at turi sifatida saqlanib qolgan.

Javob:

6. (Bilish – 10 ball) Ishqiy-qahramonlik mavzusidagi dostonga xos izohni aniqlang.

1. Bu kabi izohga ushbu dostonlarni keltirish mumkin: "Farhod va Shirin", "Layli va Majnun", "Romeo va Julyetta". Ularda oshiq va ma'shuq obrazlari asosiy planda turadi.

2. Bunday dostonlarda ishq-muhabbat mavzusi yetakchilik qilsa-da, qahramonlik motivlari ham uchraydi, bunga "Kuntug'mish", "Ravshan", "Alpomish" dostonlarini misol qilish mumkin.

3. Bunday dostonlarda ishq-muhabbat bilan birga jang-u jadallar, harbiy yurishlar ham aks etadi, jumladan, "Shayboniynoma" va "Zafarnoma" dostonlarini misol qilib keltirish mumkin.

Javob:

7. (Bilish – 10 ball) Quyidagilardan "Alpomish" dostoniga xos izohni aniqlang.

1. Dostonning bosh g'oyasi tarqoq elni birlashtirish, yurt tinchligi va mustahkamligi bo'lib, unda yettita alp obrazlari mavjud. Dostonda yigitlarning doimiy yo'ldoshi ot obrazi – Boychibor timsolida gavdalangan.

2. Doston "Go'ro'g'li" turkumiga mansub, unda or-nomus, vatanga va diniga sodiqlik g'oyalari yetakchilik qilib, jonidan kechsa ham, muqaddas dinidan voz kechmagan, o'z sevgisi uchun kurashgan qahramon mavjud.

3. Dostonning bosh g'oyasi sevgiga sadoqat va vafo, do'stga sodiqlikdir. Unda har qanday qiyin vaziyatda ham sevgisidan voz kechmagan, ammo boshiga tushgan ayriliqlarga chiday olmasdan qalandarga aylangan qahramon obrazi mavjud.

Javob:

8. (Bilish – 10 ball) Maqollar haqida berilgan izohni aniqlang.

1. Bu janr rang-barang mavzularda bo‘lib, olam va odam bilan bog‘liq barcha narsa va hodisalarni, jumladan, tabiat hodisalari, yil fasllari, hayvonot dunyosi, odam a‘zolari xislatlari, mehnat, o‘quv va cholg‘u asboblari, turar joy kabilarni qamrab olib, kishidan topqirlik va hozirjavoblikni talab qiladi.

2. Bu janrni xalq orasida “ibratli so‘zlar” ham deyishadi. Shunday so‘zki, gapga husn beradi, fikrni tushunib olishni osonlashtiradi, uni yorqin, ta’sirchan qiladi. Shuning uchun ham u odamlar nutqida har doim hamroh bo‘ladi. Kimki uni ko‘p ishlatrsa, uning nutqini shirali, o‘zini donishmand deydilar va diqqat bilan eshitadilar.

3. Bu janr majoziy xarakterdagi qisqa hikoyacha bo‘lib, nasriy yoki she’riy shaklda yoziladi. Uning asosiy qahramonlari turli hayvonlar, narsa-buyumlardan iborat. Bular ramziy-majoziy ma’noda qo‘llanilib, insonlar fe‘l-atvoridagi turli xususiyatlarga ishora sifatida keltiriladi.

Javob:

9. (Bilish – 10 ball) “Kuntug‘mish” dostoniga xos izohni aniqlang.

1. Dostonda Shohdorxonning maslahatga quloq solmay, o‘ylamay qaror qabul qilishi, uzoqni ko‘ra bilmasligi ko‘plab insonlarning bevaqt o‘limiga, taqdirlarining o‘zgarib ketishiga sabab bo‘ladi.

2. Dostonda o‘ylamay qaror qabul qilib, doston voqealari davomida ko‘p xatolarga yo‘l qo‘ygan, Momogul mastonning fitnasiga aldanib, oilasidan, xotini va farzandidan ayrilib, ularsiz yashashga mahkum bo‘lgan podsho obrazi uchraydi.

3. Doston qahramoni xalqni ajdar ofatidan qutqaradi, sevikli yori, bolalarini deb g‘oyat tang bir holatda qolganda ham aql bilan ish tutatdi, vatanparvarlik va do‘stlikni qadrlaydi.

Javob:

10. (Bilish – 10 ball) “Go‘ro‘g‘lining tug‘ilishi” dostoni qahramonlariga xos izohni aniqlang.

1. Odilxon podsho – adolatli hukmdor sifatida namoyon bo‘ladi, u o‘z yurtini bosqinchilardan mardonavor himoya qiladi.

2. Bibi Hilol – Odilxon podshohning qizi bo‘lib, u mardlik, sadoqat, e’tiqodda sobitlik ramzi sifatida talqin qilinadi.

3. Shohdorxon – Mari yurtining begi bo‘lib, bosqinchi edi, uning odamlari Odilxonning savdogarlarini talagani uchun uni to‘pga solib otishadi.

Javob:

12-SAVOL

1. (Qoʻllash – 20 ball) “Farhod va Shirin” dostoni obrazlari haqidagi toʻgʻri fikr(lar)ni aniqlang.

1. Sheruya oʻz muhabbati orqali Shirinning koʻnglini zabt etgan, ammo otasi tomonidan oʻldirilganligi sabab orzulari amalga oshmagan obraz.

2. Shirin uchun na yor, na oshiqlik havas emas edi, u avvalo, insoniylikni, odam boʻlishni istar edi.

3. Xusravni ishqda zabun, kuchda ojiz va maʼnaviyatda tuban obraz sifatida talqin qilish mumkin.

4. Farhodni yori va uning xalqi uchun butun boshli lashkarga bir oʻzi bas kela olgan qahramon sifatida talqin qilish mumkin.

Javob:

--	--	--	--

2. (Qoʻllash – 20 ball) “Farhod va Shirin” dostoni obrazlari haqidagi toʻgʻri fikr(lar)ni aniqlang.

1. Farhod – umri tugab borayotganini sezgach, otasi bilan onasini koʻz oldiga keltirib, saboga xitob qilib, xoqoni, onasi, Mulkoro, Bahrom va Shopurga salom yoʻllaydi.

2. Shopur – Farhodning yaqin doʻsti boʻlsa ham, ayyorlik bilan doʻstiga xoinlik qilib, Xusravga Farhod va Shirin oʻrtasidagi ishq haqida aytib beradi.

3. Suhaylo – Farhodga Iskandari Rumiyl tilsimini ochish uchun ajdaho va Ahraman devni yengishi kerakligini aytib, oʻtdan himoya qiladigan samandar yogʻini beradi.

4. Buzurg Ummid – Xusravning nihoyatda tadbirli va uddaburon vaziri boʻlib, Farhodni oʻldirishdan koʻra baland togʻlar ichidagi bir qoʻrgʻonga zindonband qilish rejasini tuzadi.

Javob:

--	--	--	--

3. (Qoʻllash – 20 ball) Navoiyning “Mehr va Suhayl” dostoni obrazlari haqidagi toʻgʻri fikr(lar)ni aniqlang.

1. Jobir – yoʻltoʻsar qaroqchi boʻlib, diydaboni orqali qayiq va kemalarni kuzatar, ularni tunardi.

2. Navdarshoh – Mehrning otasi boʻlib, uning vatani “behishtsaro” – “jannat yer”, “jannat joy” deya taʼriflangan.

3. Nuʼmonshoh – Suhaylning otasi boʻlib, ovga nihoyatda berilganligidan oʻgʻlini qutqarish oʻrniga oʻzi asirga aylangan.

4. Suhayl – shoh Nuʼmonning oʻgʻli boʻlib, jang va oʻq otishda mohir edi, uning ismi “yorugʻ yulduz” maʼnosini berardi.

Javob:

--	--	--	--

4. (Qo'llash – 20 ball) Navoiyning “Sher bilan durroj” hikoyati qahramonlari haqidagi to'g'ri fikr(lar)ni aniqlang.

1. Sher – o'rmonlar qiroli bo'lsa ham, bolasini chumolilar talab o'ldirishidan qo'rqib tishida tishlab yurardi, Durroj bilan do'st tutingach, uning hamma gaplariga chin deb ishonadi.
2. Durroj – sher bilan do'st tutinib, bir-biriga yordam qilishga ahdlashgach, sherni yolg'ondan yordamga chaqiraverganidan sher unga ishonmay qo'yadi, natijada ovchining tuzog'iga tushib halok bo'ladi.
3. Sher – hamma narsadan shubhalanib, hech kimga ishonmaydigan, shu ishonchsizligi tufayli do'stlikdan ham voz kechadigan insonlar ramzi.
4. Durroj – mas'uliyatsiz, so'zning qadrini bilmaydigan, hazil, ermak yoki foyda uchun ham yolg'on gapiradigan insonlar timsoli.

Javob:

--	--	--	--

5. (Qo'llash – 20 ball) Navoiyning “Mehr va Suhayl” dostoni obrazlari haqidagi to'g'ri fikr(lar)ni aniqlang.

1. Mehr – o'z qallig'ini chohdan chiqarib parvarish qiladi, qiyinchilikda ham muhabbatidan voz kechmaydi, ruhiy jihatdan yengilmaydi.
2. Suhayl – shoh Nu'monning o'g'li bo'lib, jang va o'q otishda mohir edi, yuzma-yuz olishuvda Jobirni yengadi.
3. Nu'monshoh – Yaman yurtining adolatli shohi bo'lib, farzand taqdiriga berfarq emas, zulmga qarshi birlashishga tayyor obraz.
4. Jobir – tushida nilufar gullar orasida ko'rib, yoqtirib qolgan go'zalni izlab topish maqsadida duch kelgan odamlarni asirga olib qal'aga qamab qo'yadigan yo'lto'sar.

Javob:

--	--	--	--

6. (Qo'llash – 20 ball) Alisher Navoiyning “Saddi Iskandariy” dostoni obrazlari haqidagi to'g'ri fikr(lar)ni aniqlang.

1. Iskandar – dunyoning to'rtidan uch qismini egallagan qudratli shoh bo'lsa ham, olimlarni hurmat qiladi, har bir ishni ular bilan maslahatlashib amalga oshiradi.
2. Aflotun – Mallu o'g'irlagan yel va o'tni qaytarib, sehnri ochgani uchun Iskandar uni Kashmirga shoh etib tayinlaydi.
3. Ya'juj-ma'jujlar – nomi muqaddas kitoblarda ham keltirilgan maxluqlar bo'lib, dostonida ular yovuzlik ramzi sifatida talqin qilingan, Iskandar ularga qarshi katta devor qurdiradi.
4. Mallu ibn Mabok – mag'lub va yarador holda Iskandar oldiga taslim bo'lib keladi va undan kechirim so'rab, vafotidan keyin qizi Mehrnozga uylanishini Iskandarga vasiyat qiladi.

Javob:

--	--	--	--

7. (Qo‘llash – 20 ball) Navoiyning “Sher bilan durroj” hikoyati qahramonlari haqidagi to‘g‘ri fikr(lar)ni aniqlang.

1. Durroj – hayotga yengil-yelpi qarovchi, yolg‘onchilikni kundalik mashg‘ulotga aylantirib olgan kimsalar timsoli.
2. Sher – ham jismonan, ham ruhan kuchli, ayni vaqtda bolalariga cheksiz mehrlri, ular uchun har narsaga tayyor fidoyi insonlar ramzi.
3. Durroj – chinakam xavf ostida qolib sherni yordamga chaqirganida, avval yolg‘on gapirgan bo‘lsa ham, sher bu safar uni tushunib yordamga keladi.
4. Sher – Durrojga do‘stlik qo‘lini cho‘zadi: o‘zini cho‘chitmasligi evaziga nima yordam kerak bo‘lsa, berishga tayyor ekanini aytadi.

Javob:

--	--	--	--

8. (Qo‘llash – 20 ball) Navoiyning “Farhod va Shirin” dostoni obrazlari haqidagi to‘g‘ri fikr(lar)ni aniqlang.

1. Qoran – Farhod uchun qurilgan qasrlarning tosh yo‘nuvchisi, yana ko‘ngildagi toshdan ham qattiq nafsoniy istaklarni parchalash ilmini bildirgan murshid.
2. Boniy – kamolot cho‘qqisini egallagan komil inson, o‘zi bir joyda o‘tirsam ham, ruhi butun dunyoni kezib chiqadi.
3. Suqrot – Farhodga Haqqa yetishishda yo‘l ko‘rsatuvchi murshidni topishga ko‘maklashgan ustoz, Farhodning tariqatdagi birinchi ustoz.
4. Xusrav – ilohiy ishqdan bebahra foniyl dunyo kishilaridan biri bo‘lib, savol-javobda ham, jismoniy harakatlarda ham Farhodni yenga olmay, makkorlik yo‘liga o‘tadi.

Javob:

--	--	--	--

9. (Qo‘llash – 20 ball) Navoiyning “Farhod va Shirin” dostoni obrazlari haqidagi to‘g‘ri fikr(lar)ni aniqlang.

1. Moniy – ilohiy ishq yo‘liga kirgan Farhodda nafs, saltanatga muhabbat, g‘azab, dunyoga havasni yo‘qotib, ishq sirlarini, poklanish ilmini o‘rgatgan ustoz.
2. Xusrav – o‘zini Farhoddan ishqda zabun, kuchda ojiz va ma’naviyatda tuban ekanini anglagach, makr-hiyla bilan Farhodni qo‘lga oladi.
3. Bahrom – Farhodning ko‘kaldoshi, uning talabi bilan Sheruya otasi mamlakatga yetkazgan ziyonlar uchun xazinasidan tovon to‘laydi.
4. Mulkoro – Farhodning atobegi bo‘lib, shahzodani ishq dardidan davolash uchun qurilgan to‘rt qasrning qurilish ishlariga ma’mur qilib tayinlangan.

Javob:

--	--	--	--

10. (Qo‘llash – 20 ball) “Saddi Iskandariy” dostoni obrazlari haqidagi to‘g‘ri fikr(lar)ni aniqlang.

1. Iskandar – adolatli hukmdor bo‘lib, otasi vafotidan keyin ham taxtga o‘tirishni istamadi, xalq xohishini bajarish uchungina podshohlikni qabul qiladi.
2. Faylaqus – buyuk faylasuf, Iskandar buyrug‘i va iltimosiga ko‘ra, sehrlil ko‘zguni yasashda bosh-qosh bo‘ladi, Mallu qilgan tilsim sirini ochadi.
3. Mallu – Kashmir shohi, u o‘t va yelni o‘g‘irlab, butun viloyatni zulmatga cho‘ktiradi, Aflotun bu tilsimni ochgach, o‘zi yashirgan olovda halok bo‘ladi.
4. Feruz – Kashmir hukmdori Malluning o‘g‘li, Iskandar Kashmirni egallaydi va Mallu halok bo‘lgach, uning o‘rniga yosh va aqlli Feruzni shoh qilib tayinlaydi.

Javob:

--	--	--	--

13-SAVOL

1. (Qo‘llash – 20 ball) Ushbu misralar haqidagi to‘g‘ri fikrni aniqlang.

*Bu dunyoga bir qo‘shiq,
Berib ketgin, shoirim –
Marhumlar uyg‘onsinlar,
Uxlolmasin tiriklar.*

- A) Usmon Azim qalamiga mansub ushbu she‘rda muallif o‘z zamondoshlarini badiiy jihatdan yuksak, ta‘sirli, umrboqiy she‘rlar yozishga chaqiradi.
- B) Usmon Nosir qalamiga mansub ushbu she‘rda shoir go‘yo o‘z qismatini bashorat qilgan kabi taassurot uyg‘otadi.
- C) Rauf Parfining ushbu she‘rida o‘tgan ajdodlarimiz haqidagi qo‘shiqlarning xalq orasida mashhur bo‘lishiga ishora qiladi.
- D) Pushkinning “Yevgeniy Onegin” she‘riy romanidan olingan bu misralarda muallif o‘z asari orqali kitobxonni qattiq ta‘sirlantirishni maqsad qilgani ifodalangan.

Javob:

2. (Qo‘llash – 20 ball) Ushbu misralar haqidagi to‘g‘ri fikrni aniqlang.

*Shoirni u tug‘ilmasdan
Gado qilgan edilar.
O‘z yurtida
O‘z yurtidan
Judo qilgan edilar.*

- A) Ushbu satrlar Erkin Vohidovning “Shoir-u she‘r-u shuur” she‘ridan olingan bo‘lib, unda o‘z yurtidan judo bo‘lgan, vatandan olislarda ko‘z yumgan vatandoshlarimiz tilga olingan.

B) Shavkat Rahmonning "Bashorat" she'ridan olingan bu satrlarda soxta shoirlik qismati, ya'ni kun kelib qullikdan ozod bo'lgan o'lkani soxta shoirning yolg'on shiorlari bilan to'sib bo'lmasligi ifodalangan.

C) Ushbu satrlar Erkin Vohidovning "Ruhlar isyoni" dostonidan olingan bo'lib, unda shoir Nazrul Islom qismati, uning vatani Ona Hindistonning mustamlakaga aylantirilishi haqida so'z boradi.

D) Abdulla Sherning "Men shoirman" she'ridan olingan bu satrlarda shoir aslida shoh bo'lib tug'ilgan-da, bora-bora shoirlik maqomi bilan gadoga aylanishi talqin qilingan.

Javob:

3. (Qo'llash – 20 ball) Ushbu misralar haqidagi to'g'ri fikrni aniqlang.

Bu yorug' dunyo nadur?

Koshonadur, vayronadur,

Senga mehmonxonadur,

Mehmon o'zing, mezbom o'zing.

A) Rauf Parfining ushbu misralarida inson umrining o'tkinchiligi, insonlar bu dunyoga mehmon kabi kelib ketuvchi ekanligi ifodalangan.

B) Usmon Azim qalamiga mansub ushbu misralarida shoirlik qismatining iztiroblari, dunyoni anglash va hayrat chegarasini aniqlab harakat qilish kerakligi talqin qilinadi.

C) Erkin Vohidov ushbu misralarida dunyoga haddan ortiq bog'lanmaslikka, hayotning o'tkinchiligini anglashga hamda o'z amali va mas'uliyatini unutmaslikka chaqiradi.

D) Jamol Kamol qalamiga mansub bu misralarda vayronkor kuchning qudrati, u xohlama, dunyoni koshonaga, xohlama, vayronaga aylantirishi tasvirlangan.

Javob:

4. (Qo'llash – 20 ball) Ushbu misralar haqidagi to'g'ri fikrni aniqlang.

Bo'yingdan ketgan yo'q hali dor izi,

Qo'y, qora kunlarning o'chsin qorasi!

Sen borsan – Temurning ulug' vorisi,

Osmoningga qaytdi oylaring, o'zbek.

A) Iqbol Mirzoning "O'zbek" she'ridan olingan bu misralarda tarixda ko'p aziyat chekkan, shuningdek, buyuk sarkarda va davlat arbobining munosib davomchisi bo'lgan o'zbek xalqining yana o'z baxtiga, erkinligiga erishganligi talqin qilingan.

B) Sirojiddin Sayyidning "Vatan" she'ridan olingan bu satrlarda ulug' sarkarda – Temurga vorisi bo'lgan Mirzo Ulug'bekning ayanchli qismati va uning ilm-fan olamida mangu qolishi bayon etilgan.

C) Abdulla Oripovning "O'zbekiston, vatanim manim" qasidasidan olingan bu satrlarda ikki asr dunyoni zir qaqshatgan buyuk jahongirning yarim dunyoni zabt etishi va taxt boshqaruvi tilga olingan.

D) Bek Alining "Turon" she'ridan olingan bu misralarda ustoz tarixga nazar soladi va Temurdek buyuk jahongirning avlodi bo'lgan o'zbek xalqining ham boshiga qora kunlar tushganligi tasvirlangan.

Javob:

5. (Qo‘llash – 20 ball) Ushbu misralar haqidagi to‘g‘ri fikrni aniqlang.

Yomg‘ir yog‘ar, shig‘alab yog‘ar,

Oxir meni asir etar ul.

Yomg‘ir yog‘ar, shig‘alab yog‘ar,

Yog‘a boshlar qog‘zoga ko‘ngil.

A) Abdulla Oripovning “Yomg‘irli kun edi” deb boshlanuvchi she‘ridan olingan bu satrlarda yomg‘ir yog‘ishi go‘yo osmonning ko‘z yosh to‘kishiga, aniqrog‘i, lirik qahramon holiga achinib yig‘lashiga qiyoslangan.

B) Matnazar Abdulhakimning “Yomg‘ir” she‘ridan olingan bu satrlarda shoirning aynan yomg‘ir yog‘gan paytda she‘r yozgisi kelishi, ya‘ni ilhomi uyg‘onishi o‘ziga xos uslubda ifodalangan.

C) Rauf Parfining “Yomg‘ir yog‘ar” she‘ridan olingan bu misralarda shoirlik qismati, ilhomning kelishi tabiat ne‘mati bo‘lgan yomg‘irga bog‘liq holda tasvirlangan.

D) Iqbol Mirzoning “Yomg‘ir kechasi” she‘ridan olingan bu satrlarda yomg‘irning yog‘ishi chiroyli tasvirlangan bo‘lib, bu holat ko‘ngilning ezilib sizilishiga mengzalgan.

Javob:

6. (Qo‘llash – 20 ball) Ushbu misralar haqidagi to‘g‘ri fikrni aniqlang.

Katta qishloq ekan Parij, London, Rim,

Dalamni sog‘inib ezildi ko‘nglim.

Dunyo go‘zali – sen, qadoqqo‘l singlim,

Go‘zaldir o‘ngigan ko‘ylaging, o‘zbek.

A) Erkin Vohidov “O‘zbegin” qasidasidan olingan bu misralarida o‘z yurtini dunyoning eng go‘zal go‘shalariga mengzagan.

B) Muhammad Yusufning “Iqror” she‘ridan olingan bu satrlar orqali o‘zining ham, otabobosining ham chin dehqon o‘tganini ta‘kidlagan.

C) Iqbol Mirzoning “O‘zbek” she‘ridan olingan bu misralarida o‘zbek ayolining go‘zalligi bilan birga mehnatkashligi ham ifodalangan.

D) Abdulla Oripovning “O‘zbekiston Vatanim manim” qasidasidan keltirilgan satrlarda o‘zbekona liboslar talqini o‘z aksini topgan.

Javob:

7. (Qo‘llash – 20 ball) Ushbu misralar haqidagi to‘g‘ri fikrni aniqlang.

Yoz yomg‘iri iliqdir biram,

Shitir-shitir uning qo‘shig‘i.

Bir shirin hid taralar yerdan,

Va yurakka ketar qo‘shilib.

A) Abdulla Oripovning “Yomg‘irli kun edi...” she‘ridan olingan bu satrlarda tabiatning betakror hodisasi bo‘lmish yomg‘ir osmonning ko‘z yoshiga qiyoslangan.

- B) Rauf Parfining “Yoz kechasi” she’ridan olingan bu satrlarda yozda yog‘adigan yomg‘irning gashti, yomg‘ir suvining tafti shoirona, nozik qalb bilan ifodalangan.
- C) Matnazar Abdulhakimning “Yomg‘ir” she’ridan olingan bu satrlarda yomg‘ir ilhom bag‘ishlovchi sifatida ta’riflanib, u yog‘ganda she’r yozgisi kelishini aytadi.
- D) Azim Suyunning “Yomg‘ir yog‘ib o‘tdi...” she’ridan olingan bu satrlarda shoir yozda yog‘gan yomg‘irning shirin hidi ko‘ngilga o‘zgacha zavq berishini tasvirlaydi.

Javob:

8. (Qo‘llash – 20 ball) Ushbu misralar haqidagi to‘g‘ri fikrni aniqlang.

*Mayliga, hayqiray iymonim haqqi,
Ko‘klarga termulib solayin uvvos.
Men faqat Turkiston atalgan yorqin,
Bir butun Vatanni istayman, xolos.*

- A) Shavkat Rahmonning “Turkiylar” she’ridan olingan bu satrlarda iymon, diyonat, vijdon tushunchalari Vatan tuyg‘usi bilan birlashtirilgan holda go‘zal ifodalangan.
- B) Rauf Parfining “Yurak” she’ridan olingan bu satrlarda shoirning tarqoq vatanni birlashgan holda ko‘rish istagi uning hayotining bosh maqsadi ekani aks etgan.
- C) Cho‘lponning “Go‘zal Turkiston” she’ridan olingan bu satrlarda shoir mustabid o‘lka taqdiridan uvvos solib yig‘lashi, o‘z Vatani taqdiriga achinishi ifodalangan.
- D) Abdulla Oripovning “Turkiston bolalariga” she’ridan olingan bu satrlarda shoirning yosh avloddan kutgan maqsadi, kelajak umidlari aks etgan.

Javob:

9. (Qo‘llash – 20 ball) Ushbu misralar haqidagi to‘g‘ri fikrni aniqlang.

*Istiqlol, ey mening asriy murodim,
Ko‘zlarim ustiga qo‘yaber qadam,
Niholdek qomating ko‘rdi avlodim,
Ma’yus ruhimizga ufurdi ko‘klam.
Ollohdan yetishdi bo‘yla imdodim,
Asrim, tutib berding yelkangni sen ham,
Sen ham saxovating aylading zuhur,
Mustaqillik uchun senga tashakkur!*

- A) Oydin Hojiyevaning “Mustaqil vatanni baxt nuri chaysin” she’ridan olingan bu satrlarda shoira o‘z xalqining erkka, istiqloлга erishganidan g‘ururlanadi va buni ajdodlarimiz ko‘ra olmagan uchun afsuslanadi.
- B) Abdulla Oripovning “Mustaqillik muborak” she’ridan olingan bu satrlarda istiqloлга erishish xalqimizning asrlardan beri maqsadi bo‘lgani, unga erishish esa ko‘klamga chiqishga menzalgani aks etgan.
- C) Jamol Kamolning “Asr bilan vidolashuv” she’ridan olingan bu satrlarda shoir Ollah bergan ulug‘ ne’mat – mustaqillikka erishganini o‘z ko‘zlari bilan emas, ajdodlar ko‘zi bilan ko‘rishni istagani ifodalangan.

D) Xurshid Davronning “Vatan” she’ridan olingan bu satrlarda shoir yosh shoirlarni niholga qiyoslaydi, va yosh shoirlar erkning ulug‘ ne’mati ekanligini tasvirlaydi.

Javob:

10. (Qo‘llash – 20 ball) Ushbu misralar haqidagi to‘g‘ri fikrni aniqlang.

Endi uying to‘ri o‘zniki bo‘lg‘ay.

Noning butun bo‘lg‘ay, o‘zliging bo‘lg‘ay!

Endi og‘zingdaging oldirma, xalqim,

Mustaqillik yorug‘ yuzliging bo‘lg‘ay!

A) Xurshid Davronning bu she’rida ona vatan go‘zalligi, ayanchli o‘tmishi, bobolar yodi-yu bitiktoshlar siri, istiqlol tarannum etilgan.

B) Oydin Hojiyeva qalamiga mansub bu she’rda o‘z erkiga, istiqlolga erishgan o‘zbek xalqiga shoiraning nasihati xalqona tilda uqtirilgan.

C) Mahmud Toirning bu she’rida vatan – butun nonga qiyos qilingan, uning butun bo‘lishi chin baxtga erishish tuyg‘usi sifatida aks etgan.

D) Iqbol Mirzo mazkur she’rida chinakam o‘zbek kishisi o‘z uyining to‘rini boshqalarga berib qo‘ymasligi kerakligini ta’kidlab o‘tadi.

Javob:

14-SAVOL

1. (Qo‘llash – 20 ball) Quyidagi parcha haqidagi to‘g‘ri fikrni aniqlang.

“Boylik, hasad, hirs-u havas barchangizning ko‘zingizni ko‘r, shuuringizni shafaq qilib qo‘ygan. Sizlar yolg‘onni haqiqat, hamoqatni nafosat deyishga o‘rganib qolgansiz.

Mabodo falakning gardishi bilan daraxtlarda, olma, po‘rtaxol va nok o‘rniga qurbaqa, kaltakesak va ilonlar osilib tursa; atirgullar firdavs bog‘larining iforlarini emas, balki badbo‘y ter isi taratib turishidan qanchalik irganib-jirkanganingiz kabi, kamina ham Arshi a‘loni yolg‘onchi dunyoning hoy-u havaslariga almashtirib o‘tirganingizdan bag‘oyat taxayyuldaman”.

1. Bu parcha Erix Mariya Remarkning “G‘arbiy frontda o‘zgarish yo‘q” asaridan olingan bo‘lib, bosh qahramonning jamiyat va insoniy qadriyatlariga nisbatan keskin ichki isyonini ifodalaydi.

2. Bu parcha Migel De Servantesning “Don Kixotning sarguzashtlari” asaridan olingan bo‘lib, qahramonning boylik, shon-shuhrat va yolg‘on hayot mazmuniga nisbatan falsafiy inkorini aks ettiradi.

3. Bu parcha Chexovning “Garov” hikoyasidan keltirilgan bo‘lib, huquqshunosning insonlarning yolg‘on qadriyatlariga qaratilgan keskin falsafiy hukmidir.

Javob:

2. (Qo'llash – 20 ball) Quyidagi parcha haqidagi to'g'ri fikrni aniqlang.

“To'rtinchi sinfda edim. Yoshim o'n ikkilarda bo'lishi kerak. Fransuz tili muallimimiz Aleksni opa bir kun bizga inshodan vazifa topshirdi. “Hayotdagi ilk xotiralaringizni yozishga harakat qiling. Ko'raylik-chi, nimalarni eslar ekansizlar. Sizlar uchun bu ajoyib xayol mashqi bo'ladi”, – degan edi u.

Hech esimdan chiqmaydi: sho'xligimdan, sergapligimdan bezor bo'lgan murabbiylarim meni o'rtoqlarimdan ayirib, sinf burchagidagi bir kishilik kichkina partaga o'tqazib qo'yishgan edi.”

1. Bu parcha Chexovning “Garov” hikoyasi qahramoni huquqshunosning bolalik xotiralari haqida.
2. Bu parcha Rashod Nuri Gunteginning “Choliqushi” romani qahramoni Faridaning bolalik xotiralari haqida.
3. Bu parchada Jeyms Joysning “Uliss sarguzashtlari” romani qahramonining xatti-harakatlari, his-tuyg'ulari, jamiyat bilan munosabatlarining badiiy talqini aks etgan.

Javob:

3. (Qo'llash – 20 ball) Quyidagi parcha haqidagi to'g'ri fikrni aniqlang.

“Devorga suyanib, qolimdagi qalpoq bilan miltiqni qattiq qisaman. Ularni qisib turibman-u, qani biror qadam bosolsam! Zinapoya chaplashib ko'rinadi, miltiq qo'ndog'i bilan oyog'imga uraman, tishlarimni g'ichirlataman, ammo opam aytgan bir og'iz kalima bor quvvatimni sug'urib olganday tuyuladi. Jilmayishga, biror narsa deyishga urinaman, qayoqda! Abgor va nochor ahvolda miq etmay zinapoyada turibman, ko'zlarimdan yosh quyilyapti.”

1. Parcha Erix Mariya Remarkning “G'arbiy frontda o'zgarish yo'q” romanidan olingan bo'lib, unda qahramonning harbiy ta'tildan uyiga qaytgan vaqtidagi ruhiy holati aks etgan.
2. Parcha Frans Kafkaning “Evrilish” hikoyasidan olingan bo'lib, unda qahramonning ongida kechayotgan tarqoq fikrlar, xotiralar va kechinmalar ifodalangan.
3. Parcha Rashod Nuri Gunteginning “Choliqushi” romanidan olingan bo'lib, unda asar qahramoni Faridaning bolalik xotiralari ifodalangan.

Javob:

4. (Qo'llash – 20 ball) Quyidagi parcha haqidagi to'g'ri fikrni aniqlang.

“– Xo'sh, qalay, senyor Andres, – dedi xo'jayin, – ana endi bemalol himoyachingizni qidiravering. Ha, aytganday, men sizni aftidan uncha xafa qilmadim, shekilli. Aslida, juda-juda butun teringizni shilib olgim kelib turibdi.

Shundan keyin dehqon bolani yechib yubordi-da, bor, o'sha valine'matingni izlab top, deb maslahat berdi. Andres yum-yum yig'laganCHA ritsarni topib, hamma gapni aytib beraman, deb surgalib o'rmon ichkarisiga kirib ketdi, xo'jayin esa mazax qilib kulganCHA uning ortidan qarab qoldi.”

1. Bu parcha Denis Fonvizinning “Dumbul boyvachcha” komediyasidan olingan bo‘lib, unda hayotni xomxayol rit sarlik qonunlari bilan o‘zgartirib bo‘lmasligi fosh etilgan.
2. Bu parcha Jeyms Joysningning “Uliss sarguzashtlari” romanidan olingan bo‘lib, unda adolatni faqat shior bilan emas, amaliy kuch bilan himoya qilish kerakligi aks ettirilgan.
3. Bu parcha Migel de Servantesning “Don Kixot sarguzashtlari” romanidan olingan bo‘lib, unda asar qahramonining adolat o‘rnatish yo‘lidagi harakati besamar ketganligi bayon qilingan.

Javob:

5. (Qo‘llash – 20 ball) Quyidagi parcha haqidagi to‘g‘ri fikrni aniqlang.

“Bundan buyon men bu dunyoning jumla noz-ne‘matlaridan nafratlanaman. ... Sizlar, ya‘ni o‘zini ilm-u hikmatda, dunyoni anglab yetishda barkamollikka erishgandek chog‘layotgan mutakabbir bandalar qanchalik kibr-u havoga berilmang, ajal sizlarni yerto‘la va yer ostidagi sichqon-u kalamushlarga qo‘shib, yer yuzidan supurib tashlaydi, ortingizda qolayotgan avlod-u ajdodlaringiz yaratgan barcha moddiy va ma‘naviy boyliklar kurrayi zamin bilan birgalikda kunpayakun bo‘ladi...”

1. Parchada A.P.Chexovning “Garov” hikoyasi qahramoni dunyo boyliklari va lazoztlarining o‘tkinchi va ma‘nosiz ekanini ta‘kidlaydi.
2. Parchada Rashod Nuri Gunteginning “Choliqushi” romani qahramoni Komronning Taqirdog‘dagi xolasi Oyshaga aytgan gaplari keltirilgan.
3. Parchada Ernest Hemingueyning “Chol va dengiz” qissasi qahramoni Santyagoning Terrasga kelgan sayyohlarga aytgan nuqti ifodalangan.

Javob:

6. (Qo‘llash – 20 ball) Quyidagi parcha haqidagi to‘g‘ri fikrni aniqlang.

“Bu yer umrimning o‘n yilini qamoqda o‘tkazishim kerak bo‘lgan so‘rlar (soeur) maktabi edi. Bizni eshik yonidagi partalari, derazalari yopiq, olaqorong‘i bir xonaga olib kirishdi.

Hamma narsa avvaldan gaplashib qo‘yilgan bo‘lsa kerak, birozdan keyin qora kiyimli bir xotin kirdi-yu, to‘g‘ri mening ustimga kelib engashdi. Boshidagi oq ro‘molining uchlarini g‘alati bir qushning qanotlari singari sochlarimga tegizib turib, yaqindan yuzimga tikildi, betlarimni siladi.”

1. Bu parcha Erix Mariya Remarkning “G‘arbiy frontda o‘zgarish yo‘q” romanidan olingan bo‘lib, unda qahramonning bolalik xotiralari, xususan, “so‘rlar” maktabidagi ilk taassurotlari tasvirlangan.
2. Bu parcha Migel de Servantesning “Don Kixot sarguzashtlari” romanidan olingan bo‘lib, unda asar qahramonining bolalik xotiralari va ruhiy kechinmalari bayon qilingan.
3. Bu parcha Rashod Nuri Gunteginning “Choliqushi” romanidan olingan bo‘lib, unda Faridaning fransuz maktabiga olib kelinishi aks etgan.

Javob:

7. (Qo'llash – 20 ball) Quyidagi parcha haqidagi to'g'ri fikrni aniqlang.

“U na otasini, na onasini eslay olardi. Bola ularni biron marta ham ko'rmagan. Ularning hech biri uni biron marta ham yo'qlab kelmagan. Lekin bola bilardi: otasi Issiqko'lda matros, onasi esa, otasidan ajralishgandan so'ng, o'g'lini boboga qoldirib, o'zi shaharga ketgan. Ketgan-u, shu bo'yi g'oyib bo'lgan. Tog' ortidagi, ko'l ortidagi, yana tag'in, tog' ortidagi uzoq shaharga ketgan.”

1. Parcha Chingiz Aytmatovning “Oq kema” qissasidan olingan bo'lib, unda asar bosh qahramoni bolakayning taqdiri haqidagi haqiqatlar ifodalangan.
2. Parcha Rashod Nuri Gunteginning “Choliqushi” romanidan olingan bo'lib, unda yetim qolgan Faridaning bolalik xotiralari aks etgan.
3. Parcha Robindranath Thakurning “Shubxa” hikoyasidan olingan bo'lib, unda yolg'izlik va shafqatsiz hayot haqiqatlari ramziy-obrazli uslubda tasvirlangan.

Javob:

8. (Qo'llash – 20 ball) Quyidagi parcha haqidagi to'g'ri fikrni aniqlang.

“Qizchaning soqov bo'lib tug'ilishi oilaning boshiga yoqqan la'nat bo'lganini bolaligidanoq sezgan edi. Shuning uchun odamlardan o'zini chetga olib, doim yolg'izlikka intilar edi. Hamma uni birdan esdan chiqarib qo'ya qolsa, unga ancha yengil bo'lardi, chog'i. Biroq, o'z musibatini kim ham esdan chiqara oladi? Ota-onasi shu haqda o'ylagani-o'ylagan. Ayniqsa, onasi hammadan ko'proq iztirob chekardi. U qiziga qarab o'zidan nomus qilardi: qiz degan onaga o'g'il boladan ko'ra hamisha yaqinroq bo'ladi-da. Qiz bola ona vujudining bir qismi, undagi har qanday nuqson onani nomusga qo'yadi.”

1. Bu parcha Robindranath Thakurning “Shubxa” hikoyasidan olingan bo'lib, unda soqov qiz Shubxashinining qalb iztiroblari aks etgan.
2. Bu parcha Rashod Nuri Gunteginning “Choliqushi” romanidan olingan bo'lib, unda Faridaning o'y-xayollari ifodalangan.
3. Bu parcha Chingiz Aytmatovning “Asrga tatigulik kun” romanidan olingan bo'lib, oilaviy iztirob va jamiyatning nogiron farzandga munosabati tasvirlangan.

Javob:

9. (Qo'llash – 20 ball) Quyidagi parcha haqidagi to'g'ri fikrni aniqlang.

“Ko'zyoshi qilib olishgach, hol-ahvol so'rashga o'tishdi, ishdan gap ochishdi. Shu lahzada ma'lum bo'lib qoldiki, arzanda, bilag'on o'g'il otasini izzat-ikrom bilan ko'ngildagidek dafn etishga emas, balki qarzdan qutulish uchun naridan beri ustiga tuproq tortib, tezroq qaytib ketishga kelgan ekan. U g'alati-g'alati gaplarni ayta boshladi: marhumni uzundan uzoq Ona Bayitga olib borib nima qilamiz, shunday ulkan Sario'zak cho'lida bir qabrga joy topilmaydimi? Ostonadan boshlab dunyoning narigi chekkasigacha joy degan narsa to'lib-toshib yotgan bo'lsa? Qabrni shu yaqin o'rtadan, o'zi umr bo'yi ishlab kelgan temir yo'l bo'yidagi biror do'nglikdan qazish kerak. Marhum o'tgan-ketgan poyezdlarning taraqa-turuqini eshitib yotadi...”

1. Bu parcha Remarkning “G‘arbiy frontda o‘zgarish yo‘q” romanidan olingan bo‘lib, unda asar bosh qahramoni Paulning do‘sti bilan bog‘liq xotiralari berilgan.
2. Bu parcha Rashod Nuri Gunteginning “Choliqushi” romanidan olingan bo‘lib, unda manfaat va qulaylikni o‘ylashi orqali ma’naviy tanazzullik ko‘rsatilgan.
3. Bu parcha Chingiz Aytmatovning “Asrga tatigulik kun” romanidan olingan bo‘lib, unda zamonaviy manqurt – Sobitjonning fikrlari keltirilgan.

Javob:

10. (Qo‘llash – 20 ball) Quyidagi parcha haqidagi to‘g‘ri fikrni aniqlang.

“Men o‘limining guvohi bo‘layotgan odam yolg‘iz Kimmerix emas, gap boshqa yoqda: biz birga o‘sganmiz. Inshoni undan ko‘chirardim. Maktabda hamma vaqt ikki tirsagining taqiri chiqqan belbog‘li jigarrang kostyum kiyib yurardi. Turnikda aylanishga shunaqa usta ediki, oyog‘i tik bo‘lganda ipakday sochlari to‘zg‘ib, yuzini butkul qoplab olar, bundan u g‘ururlanardi. Ammo-lekin tamaki tutuniga toqat qilolmasdi. Terisi shu qadar oppoq ediki, nimasidir qiz bolaga ham o‘xshab ketardi”.

1. Bu parcha Rashod Nuri Gunteginning “Choliqushi” asaridan olingan bo‘lib, unda Husaynbeyning do‘sti bilan bog‘liq bolalik xotiralari bayon qilingan.
2. Bu parcha Remarkning “G‘arbiy frontda o‘zgarish yo‘q” romanidan olingan bo‘lib, unda asar bosh qahramoni Paulning do‘sti bilan bog‘liq xotiralari berilgan.
3. Bu parcha Shekspirning “Hamlet” tragediyasidan olingan bo‘lib, unda Hamletning do‘sti bilan bog‘liq bolalik xotiralari aks etgan.

Javob:

15-SAVOL

1. (Mulohaza – 30 ball, kengaytirilgan) Alisher Navoiyning ushbu ruboiysidan olgan xulosalaringizni bugungi kun bilan bog‘lab, hayotiy misollar asosida (50 – 60 ta so‘z) ifodalang.

*Gardun gah manga jafo-u dunluq qildi,
Baxtim kibi, har ishta zabunluq qildi,
Gah kom sari rahnamunluq qildi,
Alqissa, base buqalamunluq qildi.*

Javob:

2. (Mulohaza – 30 ball, kengaytirilgan) Alisher Navoiyning ushbu ruboiysidan olgan xulosalaringizni bugungi kun bilan bog‘lab, hayotiy misollar asosida (50 – 60 ta so‘z) ifodalang.

Ahbob, yigitlikni g‘animat tutunguz.

O‘zni qariliq mehnatidin qo‘rqutunguz.

Oyini adovat-u hasddin o‘tunguz,

Har nav’ ila o‘zini necha kun ovutunguz.

Javob:

3. (Mulohaza – 30 ball, kengaytirilgan) Alisher Navoiyning ushbu ruboiysidan olgan xulosalaringizni bugungi kun bilan bog‘lab, hayotiy misollar asosida (50 – 60 ta so‘z) ifodalang.

Jondin seni ko‘p sevarmen, ey umri aziz,

Sondin seni ko‘p sevarmen, ey umri aziz.

Har neniki sevmak ondin ortuq bo‘lmas,

Ondin seni ko‘p sevarmen, ey umri aziz.

Javob:

4. (Mulohaza – 30 ball, kengaytirilgan) Alisher Navoiyning ushbu ruboiysidan olgan xulosalaringizni bugungi kun bilan bog‘lab, hayotiy misollar asosida (50 – 60 ta so‘z) ifodalang.

O‘lsam, yasamang munda mazorimni mening,

Yuklab, eliting jismi firog‘imni mening.

O‘tru chiqarib ahli diyorumni mening,

Ko‘yida qo‘yung tani nizorumni mening.

Javob:

5. (Mulohaza – 30 ball, kengaytirilgan) Alisher Navoiyning ushbu ruboiysidan olgan xulosalaringizni bugungi kun bilan bog‘lab, hayotiy misollar asosida (50 – 60 ta so‘z) ifodalang.

Johilki, hasad bo‘lg‘ay aning jahlig‘a zam,

Nur el ko‘zidin anglasa o‘z ko‘zida kam.

Ko‘zlarni olishmoqqa chekib tig‘i sitam,

El ko‘zini ham o‘ygay-u, o‘z ko‘zini ham.

Javob:

6. (Mulohaza – 30 ball, kengaytirilgan) Alisher Navoiyning ushbu ruboiysidan olgan xulosalaringizni bugungi kun bilan bog‘lab, hayotiy misollar asosida (50 – 60 ta so‘z) ifodalang.

Farzand ato qullug‘in chu odat qilg‘ay,

Ul odat birla kasbi saodat qilg‘ay.

Har kimki atog‘a ko‘p rioyat qilg‘ay,

O‘g‘lidin bu ish anga siroyat qilg‘ay.

Javob:

7. (Mulohaza – 30 ball, kengaytirilgan) Alisher Navoiyning ushbu ruboiysidan olgan xulosalaringizni bugungi kun bilan bog‘lab, hayotiy misollar asosida (50 – 60 ta so‘z) ifodalang.

Kim egri erur, tuzluk emas poyasi ham,

Bor o‘zudek egri sud-u sarmoyasi ham.

Tuzluk ermas shifosi-yu voyasi ham,

Kim, egri kishining egridur soyasi ham.

Javob:

8. (Mulohaza – 30 ball, kengaytirilgan) Alisher Navoiyning ushbu ruboiysidan olgan xulosalaringizni bugungi kun bilan bog‘lab, hayotiy misollar asosida (50 – 60 ta so‘z) ifodalang.

*Eldin qochib, ulki, tutsa tog‘ ichra qaror,
Sovug‘da yeri bu tog‘ning javfida g‘or.
Issig‘da makoni andakim, yotmish qor,
Olam elining shahlig‘idin bor anga or.*

Javob:

9. (Mulohaza – 30 ball, kengaytirilgan) Alisher Navoiyning ushbu ruboiysidan olgan xulosalaringizni bugungi kun bilan bog‘lab, hayotiy misollar asosida (50 – 60 ta so‘z) ifodalang.

*Kim istasa saltanat, saxodur anga shart,
Har va‘daki, aylasa, vafodur anga shart.
Kim faqr talab qilsa, fanodur anga shart,
Ollig‘a nekim kelsa, rizodur anga shart.*

Javob:

10. (Mulohaza – 30 ball, kengaytirilgan) Alisher Navoiyning ushbu ruboiysidan olgan xulosalaringizni bugungi kun bilan bog‘lab, hayotiy misollar asosida (50 – 60 ta so‘z) ifodalang.

*Kim ko‘rdi ekin jahonda oyo xushluq,
To bir kishi aylagay tamanno xushluq?
Yuz yilcha agar bir o‘lsa paydo xushluq,
Omodadur yonida yuz noxushluq.*

Javob:
